

ఉదేకుదారచేరిత్ర

విద్వాన్, యం. వి. ఆర్. కృష్ణశర్మ,
బి. ఓ. యల్.

SAMMAY-SAMMAY

Ci

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము

ప్రచురణ : 1933

విజ్ఞప్తి : 1936

ప్రేరిత ప్రోలు : కృష్ణా జిల్లా.

గ్రామము : కృష్ణా జిల్లా

గ్రామము : కృష్ణా జిల్లా

గ్రామము

విభజన సంఖ్య 181

గ్రామము

గ్రామము

ద శ కు మా ర చ రి త్ర

3/8/

ర చ న :

విద్వాన్, యం. వి. ఆర్. కృష్ణ శర్మ,

బి. వో. యల్.

జ యం తి ప బ్లి కే ష న్సు,

బిసెంట్ రోడ్డు :: విజయవాడ-2.

కాపీరైట్
ద్వితీయముద్రణ
ఏప్రిల్ 61

ముద్రణ :
శ్రీ శారదా ప్రెస్
విజయవాడ - 2.

వెల :
1-00

సంపాదకుడు :
యం. పెరుమాళ్లు

రాజవాహనుని కథ

పూర్వము పాటలీపుత్రము సర్వసంపదలతోఁ దులఁ
దూఁగుచుండెడిది. దానిని రాజహంసుఁడను నృపాలకుఁడు
పాలించుచుండెను. అతఁడు ధర్మపరుఁడై, ప్రజలఁ గన్నబిడ్డల
వోలెఁ గాపాడుచు, దశదిశలఁ బ్రఖ్యాతిఁజేసెదెను. బంగారము
సకుఁ గాంతిగలిగినట్లు నా రాజహంసునకు మీర్వము, నద్దానికిఁ
దోడు నుదారత్వము గలిగి సాటి రాజులయందుఁ గీర్తి గల్గి
యుండెను. ఆ నృపాల పుంగవునకు వసుమతీదేవి యను
కాంత మహారాణియై సర్వ సౌఖ్యములఁ గలిగించుచుండెను.
ఆ దేవేరియు మహా పతివ్రతామణిగా వాసిఁగాంచెను.
అబ్బాపాలునకు ధర్మపాల, పద్మోన్నవ, సితవర్మ లను
మంత్రులు గలరు. ఆ సచివత్రయ మతిప్రజ్ఞానిధులై, రాజ్య
కార్యములఁ జక్కఁగా జేయుచు, నృపాలున కత్యంత ప్రేమ
పాత్రులై యుండిరి. ధర్మపాలునకు సుమంతుఁడు, సుమి
త్రుఁడు, కామపాలుఁడు అను మువ్వురు పుత్రులు గలిగిరి.
వారు మువ్వురు విద్యాభ్యాసము ముగించి, రాజ్యతంత్ర
ప్రవీణులై యుండిరి. కాని సుమంతుఁడు, సుమిత్రుఁడు
పూర్వ సుకృతవశమున విజ్ఞాననిధులయి, రాజ్యకార్యము
లందుఁ దగ్గడికిఁ జేదోడువాదోడుగా నుండిరి. మూడవ
వాడయిన కామపాలుఁడుమాత్ర మట్లుగాక భోగలాలసుఁడై,
నిరంతర కామవ్యాపార పారీణుఁడై సంచరించుచుండెను.
ధర్మపాలుఁడు దన కుమారుని వర్తనమును జూచి మనస్సు

నందు మిన్నగా ఖన్నపడుచు నతని నెన్నోవిధముల మందలించెను గాని యదియెల్ల బూడిదఁ బోసిన పన్నీరయ్యెను. సుమంత్రుఁడు, సుమిత్రుఁడు దన దమ్ముని కనేక స్రబోధనములఁ గావించిరి. అవి యతనిపట్ల సముద్రమునఁ బడిన వానయట్లయ్యెను. కామపాలుని వర్తనము రాజహంసునకుఁ దెలియవచ్చెను. ఈ విషయము నెఱిగి కామపాలుఁ డొక్కయర్ధరాత్రంబున నెవ్వరికిఁ దెలుపక నెటకో పోయెను. రెండవ మంత్రిత్రయమున పద్మోద్భవునకు, సుశ్రుతుఁడు, రత్నోద్భవుఁడను నిఱువులు పుత్రులు గలిగిరి. వారు విద్యావంతులై, రాజ్యకార్యముల నడుప సమర్థులై యుండిరి. కాని రత్నోద్భవుఁ డట్లుమాత్రముగాక ధనార్జనాసక్తుఁడయి, పద్మోద్భవుఁడెంత చెప్పినను వినక విదేశ వ్యాపార మొనరింప సంసక్తుఁడయ్యెను. ఆతఁడొక సుముహూర్తంబున సముద్ర యాసంబునకై, సముచిత పరివారంబుతో, వలయు సామగ్రితో బయలుదేరి పోయెను. సుశ్రుతుఁడు దండెక్కి దోడ్పడుచు, రాజ్యాంగంబులందుఁ బ్రతిభా విశేషంబులఁ జూపుచుండెను. మూడవ మంత్రిత్రయగు సితవర్మ కిఱువులు నందరులు జరించిరి. వారు విద్యా వివేకంబుల నప్రతిమాన ప్రతిభావిశేషంబుల సంపాదించిరి. కాని యందు ద్యుతీయుఁడు సత్యవర్మ మాత్ర మాధ్యాత్మిక చింతనలంబడెను. మాయా పూరితమయిన యీ జీవితమునకు భగవత్సేవయే పరమార్థమని యాతఁడు విశ్వసించెను.

బుద్బుద ప్రాయమయిన యీ దేహమునకు నీ రాజ్యాంగ భోగంబులెల్ల వ్యర్థంబులని యాతఁడు దలపోసెను.

జననీ జనకులు, పత్నీ సుతాదులు, కేవలము ఋణానుబంధము
 లని యాతఁడు నిశ్చయించెను. పాప భూయిష్టమయిన శాశ్వత
 మగు, నరజన్మకు భగవద్భావము గలిగినచోఁ బునర్జన్మ కలు
 గుట కవకాశ ముండదని యాతఁడు నిర్ధారణ గావించుకొని,
 భోగంబులఁ దృణప్రాయంబుగా భావించుకొని తీర్థయాత్ర
 ర్థమై, యర్థరాత్రి సమయంబున నిల్లును వీడి వెడలిపోయెను.

కాలము బలీయమయినది. సుఖదుఃఖములు పుట్టుఁ
 జావులందు నిబిడికృతమై యున్నవి. అందుచేత మరణ సమ
 స్యకు రాజు పేదయను భేదము లేదు. క్రమవశమున మేధావు
 లయిన ధర్మపాల, సద్బోధ్యవ, సితవర్మ మంత్రులు మువ్వురు
 మరణించిరి. రాజహంసుఁడు దన మంత్రులట్లు గతించుట
 మూలమున సంతాపిల్లి, వారి పదవులను తత్పుత్రులకే
 యొసఁగి యెప్పటియట్లు రాజ్యము గావింపుచుండెను. వారి
 కుమారులు గూడఁ దండ్రులువోలె సమర్థులయి, యెట్టి కళంక
 మును రాజ్యంబునందుఁ జొరనీక, నృపాల సత్తమునకుఁ
 దోడ్పడుచుండిరి. సమర్థుడయిన నృపాలుకునికి రాజ్యతంత్ర
 ప్రవీణులయిన మంత్రులు లభించినప్పుడా రాజ్యము సుభిక్ష
 వంతంగా నుండు ననుటగో సందేహము లేదుకదా!

ఆ కాలమున మాళవ దేశమును మానసారుడను రాజు
 పరిపాలించుచుండెను. అతఁడవక్ర పరాక్రమ శోభితుఁడు.
 ప్రజాభిమానమును గలిగి, రాజ్యమును జక్కగాఁ బరిపాలింపు
 చుండెను. ఆ కాలమునఁ బ్రజలు నిత్యకల్యాణము పచ్చలతోర
 ణముగా నుండి సుఖవంతులై, యనంత సంతోషవముల
 మునిగి తేలుచుండిరి. ఊతధర్మము సనుసరించి రాజహంసుఁ

డా మాశవదేశముపైకి దండెత్తెను. తలవని తలంపుగా జరిగిన యీ యుద్ధమునకు మానసారుఁడు మనంబున సద్దైర్యపడక, రాజహంసునితో నెదుర్కొనెను. మాశవసైన్యంబులు పాటలీ పుత్ర సైన్యంబులతో ఢీకొని, ప్రాణభయం బొకియింత లేక, పోరాడఁ జొచ్చినవి. కాని విధి బలీయమయినప్పు డెంతటి బల శాలియేని, ప్రజ్ఞావంతుఁడేనిఁ దలవొగ్గక తప్పదు. కాలవశ మున రాజహంసుని సేనాని మానసారుని రథమును తుత్తు నియులుగాఁ గావించెను. అది యా రాజపుంగవుని సైన్యము గాంచి భయపడి వెనుకకు మరలఁజొచ్చెను. అట్లు దుస్థితి నందున్న ను మానసారుఁ డొకియింత చలియింపక నిలిచి పోరా డఁజొచ్చెను. కాని యెంత పోరాడినను రాజసింహుని సైన్యము ప్రబలమయి, విజృంభింపఁజొచ్చెను. ఎట్టకేలకు మానసా రుఁడు రాజసింహునకు లొంగిపోయెను. అంత నా రాజసింహుఁ డతని సరాక్రమంబునకు మనంబలరి, తిరిగి యతనిని రాజుగానే యేర్పాటు గావించి గౌరవించి వీడ్కొలిపెను.

మానసారునకు రాజ్యము స్వీకరించినను, రాజసిం హుఁడు గౌరవించినను, నది యవమానకరముగాఁ దోచెను. సూర్యకాంతము ప్రాణము లేనిదయినను, సూర్యకిరణములు శోకినఁతనఁ బ్రజ్వరిల్లునట్లు, రాజసింహునిఁ దలంచుకొనినంతన మానసారునకుఁ దీవ్రకోప ముదయింపుచు నుండెను. ఎట్లయి నను బ్రతీకారము గావింప నతఁడు మార్గంబుల నరయఁ జొచ్చెను. తుదకాతఁడు దపస్సుచేతఁబరమేశ్వరుని మెచ్చించి, తత్కృపాబలిమిచే రాజసింహుని గెలువ నెంచెను.

పురుషకారముచేత నెట్టి కార్యములనయిన సాధింప
వచ్చునుగదా! మానసారుడు రాజ్యభారమును మంత్రిశ్రే-
యన కప్పగించి, తపోవృత్తి నవలంబించుటకు వలయు వేషం-
బులం దాలిచి, ఘోరారణ్యంబునఁ జేరెను. అంత నా
భూకాంతుఁడు నిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై పరమేశ్వరునిఁ గూర్చి ఘోర
తపంబుఁ గావింపఁ దొడఁగెను. ఆ తపోగ్నికి నెల్లలోకంబులు
కంపింపఁదొడఁగినవి. దేవతలెల్ల పరమేశ్వరునిఁ జేరి సాష్టాంగ
దండప్రణామంబులాచరించి మానసారుని తపోవృత్తాంతమును
నివేదించిరి. సహజకారుణ్య మానసుండు, సర్వజ్ఞుండునగు
శంకరుండు మానసారుని కథనారసి దేవతలకు సెలవిడి యా-
స్మపాల మాళికిఁ బ్రత్యక్షమై 'వత్సా! నీ యాత్మవిశ్వాసము
నకు, నీ భక్తికినిఁ గడుంగడు మెచ్చితిని. నీయిచ్చవచ్చిన వర-
మును ప్రసాదించు' నని పలికెను. అంత నా రాజమాళి, రాజ-
మాళిఁ గాంచి సంతోష విభ్రమంబులం బెనఁగొన నతిభక్తి
సంయుక్తుఁడై సాష్టాంగ దండప్రణామంబులాచరించి 'శశాంక
మాళీ! నావంక కృపఁబూని యిటులకుదెంచి నీ భక్తవరద
భ్యాతిని నినుమడింపఁ జేసికొంటివి. నిన్ను నమ్మి నేవించు
భక్తులకు నీవు ముంగొంగు పసిడివికదా! నాయందుఁ గరుణఁ
బూని, సమరమునందు నజేయత్వము ప్రసాదింపు' మని
కోరెను. అంత నా శూలిభూకాంతుఁడు వాఱచినట్లు ప్రసా-
దించి, యొక గద నొసంగి, యంతర్హితుఁడయ్యెను.

మానసారుఁ డత్యంత ముదంబునొంది, తిరిగి స్వరా-
జ్యంబునకుంజని రాజసింహునిపై యుద్ధమునకు సన్నద్ధుఁడగు-
చుండెను. ఈ విషయము చారుల మూలమున రాజసింహుం

డెరింగి సేనాపతులకు, మంత్రులకుఁ దెలియఁజేసెను. అంత నా మానసారుఁడు దన సైన్యమును నైకొని, పాటలీపుత్రమును ముట్టడించెను. ఉభయ సైన్యములు భీకరముగ నెదుర్కొని, ఘోరయుద్ధమును గావింపఁజొచ్చినవి. రాజసింహుఁడు మానసారుఁడు భయంఘోరమున నెదుర్కొని సమరము నలుపుచుండిరి. ఉభయములు వీరులగుటచే జయసాధన మెవరికిఁ గష్టసాధ్యముగా నుండెను. కడకు మానసారుఁ డీశ్వర ప్రసాదితమయిన గదను నా రాజసింహునిపైఁ బ్రయోగించెను. ఆ రాజసింహుఁ డదికాంచి, భీకర బాణంబుల నద్దానిపై సంధించెను. కాని దైవబలమును మానవబలము నాధింప లేదుగదా! ఆ గదను నా బాణములు దుత్తునియలుగఁ జేసిచప్పటికి, నా తునకలా రాజసింహుని సారధికిఁ దగులుటచే నతఁడు నిహతుఁడయ్యెను. సారధి యట్లు మృతిఁజెందుటచే నశ్వంబులకుఁ బట్టుదప్పి, రథంబును సమఃసీచనుండి తప్పించి, యతివేగంబున నొక మహారణ్యంబునకుఁ గొనిపోవఁ జొచ్చెను.

రాజు మరణించెనను కోలాహలంబు నధికంబగుటచే మానసారుడు రాజసింహుఁడు మరణించెనని యూహించి, విజయ గర్వంబునఁ పాటలీపుత్రమును నాక్రమించెను.

అంతకుముందు రాజసింహుని సచివులు యుద్ధ పరిస్థితులు గమనించి విజయసాధనను శంకించి, మహారాణిని గుప్త మార్గంబున, వింధ్యాద్రికాల వనంబులకు సురక్షితంబుగఁ జేర్చిరి. పిదప వారు మానసారుని నెదుర్కొనిరి. ప్రజ్ఞానిధులు, శూరులు, బాహుబల శోభితులయిన యా మంత్రులు లెంత పోరాడినను, మానసారుని శక్తి యజేయమయి,

జయించుటకు వలనుపడకుండెను. కాలము వక్రించినప్పుడు మానుషశక్తులు వ్యర్థంబులగుట సహజంబులు గద!

అంత నా మంత్రులు సమయంబు గాంచి, యాయుధభూమినుండి నిష్క్రమించి, మహారాణిని గాంచుటకుఁ జిరి. అట నామెను గాంచి సమరవృత్తాంతము సర్వమును నివేదించిరి. అప్పు డా మహారాణి యా విషాద గాథను నెఱింగి, వ్యధను జెందెను. మంత్రు లెంతయో యూరడించిరి. అంతఃపురంబున మహాభోగంబు లనుభవించిన మహారాణి నేడు భీకర కాననంబున నివాసంబు గావింపవలసి వచ్చినది కదా! యని భేదపడి 'మహారాణీ! మీకు వచింపవలసిన వారము కాదు. కాలము వ్యతిరేకించినప్పుడు పురాణ పురుషులకేని భంగపాటుఁ దప్పదు. ఆ సమయంబుననే ధైర్యము వహించుట మానవలక్షణమని యెల్లరెఱింగినదే కదా! జోతి ర్తమోమయ మయిన యీ కాలంబునం దొక నానివెంట నొకటి రాగలుగును కదా! అయినను మహారాజు సమరముపాలు కాలేదుకదా! మానవజీవిత మాశా పూరితము. అందుచేత మున్నుందుఁ గాలనిర్ణయమునకు వేచియుండటమే కర్తవ్య' మని బోధించిరి. కాని మహాపత్నివ్రతయగు నా మహారాణి నా పలుకులు స్వస్థచిత్తు రాలుగాఁ జేయలేకపోయినవి. ఆమె యప్పటికి నిండు చూలాలగుటచే గాఢ యేదైన నాహసమున కొడంబడఁ గలదేమో యని సచివులు జాగరూకత వహించియుండిరి. అంత నాటి రేయి, యమ్మంత్రులు గాఢ నిద్రావేశ పూరితులయి యుండిరి. కాని మహారాణికి మాత్రము రాజ వియోగంబు

వలని సంతాపంబు పెల్లుబికి చినుపులై చిమ్మలై జాలై తరం
గంబులై ప్రవహించినది. జీవితముపై నాశామోహము లంత
రింపఁ జేసికొనినది. దుర్భరమయిన యీ జీవితంబును గొన
సాగుట యాతనావహముగా నిశ్చయించుకొనెను. మరణము
క్షణకాల బాధావహము. కాన సదియే శరణమని భావిం
చెను.

అట్లా రాణీ వసుమతీదేవి దృఢ నిశ్చయపరురాలయి,
యా గాఢాంధకారంబున బయలుదేరెను. ఆ క్షణంబున
కామె వామనేత్రం బదిరెను. ఈ శుభనిమిత్తం బేమో యని
సందేహించి, మరల మనస్సును గుఱటబట్టుకొని, కఠిన
పాపాణావృతనుయిన యీ యరణ్యమునందుఁ బోవుచు,
నొక బూరుగు వృక్షముకడకుఁ జేరెను. ఆ వృక్షమున కురిఁ
బోసికొని మరణించుటయే యామె నిర్ణయించుకొనెను.
అంతటఁ దత్కృత్యమున కుద్యుక్తురాలయి “పరమేశ్వరా!
దీనావనశరణ్యా! నీ లీలావిలాసము వర్ణింప నసాధ్యము
కదా! క్షణభంగురమున నీ మాయ జొన్పించి సుఖవంతులను
దుఃఖ స్వాంతులుగఁ జేయుదువు కదా! రాజ భోగంబుల
ననుభవించు మహారాజు నే కష్టంబులఁ బాలు గావించితివో
కదా!” యని విలపించుచుండెను.

దైవవిచిత్ర మనూహ్యమయినది. ఆ వృక్షసమీపమున
రాజహంసుని రథము నిలిచియున్నది. అట్లామె విలపించు
చుండ నా యార్తనాదమా భూధవుడాలించి యది తన వసు
మతీ కంఠస్వరముగా గుర్తించెను. వెంటనే యా భూజాని
రథము దిగి, యా ధ్వనివచ్చిన దిశఁబట్టి చూడ, నటకు దాపు

సనే యున్నట్లు ఊహించెను. ఖడ్గమాత్ర సహాయుడై యామెను రక్షించుటకు వచ్చెను. మహారాణి వసుమతీదేవి, యా బూరుగుశాఖకుఁ దన చేలాంచలమును దగిలించి యురిఁ బోసికొన నుద్యక్తులగుచున్న తఱి 'మహారాణీ! ఆగుమా గుము. కాలవశమునఁ గలిగిన మాపదలకుఁ బ్రాణత్యాగము నకు బాలుపడఁ దగునా? ఆత్మహత్యకుఁ దోడుగా భూణ హత్యకూడఁ గావించుట ద్విగుణీకృత పాతకముగదా, యని యాచేలాంచలమును దనకత్తితో నెఱికెను. అంతట మహారాణి దన భర్తయగు రాజహంసుని గుర్తించి, తత్పదములకుఁ బ్రణమిఁగావించెను. అమ్మహారాజామెను లేవఁదీసి కొఁగ లించుకొనెను. పిదప నా మహారాణి యావద్వృత్తాంతమును మహారాజునకుఁ దెలియఁజేసెను. అంత వారలిటువురు గలిసి మంత్రులున్న స్థలంబునకుఁ జనుదెంచిరి.

అట మంత్రులు మేల్కొంచి మహారాణిని గానక విషాదావృతచిత్తులై, యా గాఢతమంబునఁ గింకర్తవ్యతా మాఘలయి యుండిరి. అట్టి సమయంబున మహారాజు, వసు మతీదేవి యుతుండఁబడు యటకు వచ్చెను. సూర్యోదయంబున పద్మంబులట్లుగా, సచివులు వికసిత వదనార విందులై మహారాజునకు నమస్కరింబులను గావించిరి. అంతట నృపతి వారి నభినందించెను. అమాత్యులు జరిగిన వృత్తాంతమును సమస్త మెఱింగించిరి. నరపతికూడ సమరమున జరిగిన విషయమును వారలకుఁ దెలియఁజేసెను. ఇంతలో బాటలీపుత్రాధిపతులకుఁ గష్టములువదలి, సుఖములు గలుగఁ బోవుచున్నట్లు, దిశ లందుఁగమ్మిన చీకటలెల్ల గాయఁదొడఁగెను. ప్రకృతి గర్భ

మున విశ్రమించిన సమస్త జీవులు మరల మేలుకొనఁ జొచ్చి
నవి ఇంతలోఁ గొందఱు మునిశిష్యు లా ప్రాంతముననుండి
పోవుచుండిరి. ఆ ప్రాంతమున వామదేవ మహర్షి యాశ్ర
మము కలదని వారి మూలంబున మంత్రులెఱింగి, యటకుఁ
బోవుటకుఁ బ్రభువును బోత్సాహ పటచిరి.

వామదేవ మహర్షి యతి పవిత్రుడయిన మహర్షి.
అతఁడు సర్వకాల సర్వావస్థలయందుఁ దపోధ్యాననిమగ్నుడై
యతి మహిమోపేక్షుడయ్యెను. రాజహంసుఁడు, మహారాణి,
మంత్రులతో దర్శించెను. వారెల్లరా యతిపుంగవులకు నతి
భక్తితో సాష్టాంగ దండ స్రవామంబు లాచరించిరి. అత్తాపసి
వీరినెల్లర దీనించి, తన దివ్యదృష్టి చేతఁ దెలిసికొని సముచిత
స్థలంబుఁ గూర్చుండ వియోగించెను అమ్మహర్షి యమ్మహీ
జానినిఁ గాంచి 'రాజసింహా! నీ వృత్తాంతంబెల్ల నావ్యంతం
బుగా నెఱిగితిని. గడచినదానికి వగవకుము. విధి బలీయ
మయినస్వడట్టి విశరీతములు జరుగుట సహజమయిన విష
యము. నీకు ముక్కుమఁ జక్రవర్తి కాఁగల నందనుం డున
యింపఁగలఁడు. మీ భావి జీవితముకూడ సుభియశోవంత
మయినదే! కాన నందాఁక కొందలంబు డెందంబున నదలి,
యిందే యెల్లగుండుట చాల జ్ఞమకరమ'ని నుడివెను.

అమ్మహీసాలఁ డమ్మహర్షి పలికిన పలుకుల కాసం
దించి. కృతజ్ఞతాపూర్వక వదనంబులతోఁ దామందుండుట
కంగీకరించెను. మహర్షి సానుభూతి వాక్యంబుల మూలంబు
గను, రాజసింహుఁడు, మంత్రులు, వసుమతీదేవి స్వాంతంబు
నందుఁ గొంతనుపశాంతి గలిగియుండిరి. మంత్రులు దమ దమ

పత్నులను గుప్తమార్గంబునం బిలిపించుకొని యందు నివ
శింపుచుండిరి. ఇట్లుండ నొక శుభముహూర్తంబున వసుమతీ
దేవి, మహేంద్రుగనిన యదితివోలె, గుమారునిగనిన పార్వతి
యట్లు సర్వలక్షణ సంక్షోభితాంగుడైన యొక కుమారునిం
గని రాజ్యజ్ఞెను. అబ్బాలునకు వామదేవాశీర్వచనాను మతం
బుగ రాజసింహుడు రాజవాహనుడని నామకరణము గావిం
చెను. ఆ పసిబాలుని జూచుకొనుచు రాజసింహ, వసుమతీ
దేవు లత్సంతానందమున మునిగి తేలుచుండిరి. అచ్చటనే,
మంత్రివర్కుడయిన సుమతి సతి ప్రసవించి యొక పుత్రునిం
గనెను అబ్బాలునికి సమ్మహర్షి ప్రమతియని పేరిడెను. సచివ
సత్తముడయిన సుమంతుని పంపి యొక పుత్రునిం బ్రసవిం
చెను. అత్తాపసి యబ్బాలునకు మిత్రగుప్తుడని నామంబిడెను.
అమాత్య శ్రేష్ఠుడయిన సుమిత్రుని యర్ధాంగి, యొక బాలునిం
గనెను. అమ్మాని యబ్బాలునకు మంత్రగుప్తుడను నామ
ధేయబిడెను. సచివసత్తముడయిన సుశ్రుతిని జాయ ప్రస
వించి యొక బాలునిం బ్రసవించెను. అబ్బాలునకు ముని
వర్కుడు విశ్రుతుడను బేరుపెట్టెను. ఇట్లే నలుగురు మంత్ర
పుత్రులు, రాజపుత్రుడు శుక్లపక్షపు చంద్రునివలె వృద్ధి
జెందుచు బాల్యక్రీడలందు, దలిదండ్రులకుఁగల సంతాప
మును బోగొట్టుచుండిరి.

మిథిలానగరమును బరిపాలించుచుండిన ప్రహరవర్మ
రాజహంసుని యాప్తమిత్రుడు. మానసారుడు మరల రాజ
హంసునిపై యుద్ధమును జేయుటకు రాగ నతని నెదుర్కొ
నెను. బలశౌర్యములు గలిగిన ప్రహరవర్మ మానసారునితోఁ

బోరి, యోడిపోయి, స్వదేశమునకుఁ బత్నీయుతుఁడయి, సము
 చిత పరివారముతో బయలుదేరెను. ఒక్క భీకరారణ్యమును
 వారు సమీపించునప్పటికి నలుదిశలఁ జీకటిగ్రమ్మెను. అందు
 చేత వారొక విజన ప్రదేశమును జూచుకొని యందు విశ్ర
 మించిరి. అంత నిశీధిసమయంబున ముష్కర సమాహంబు
 హఠాత్తుగా రాజుపైఁ బడిరి. అంత నా ప్రహారవర్మ మేల్కొని
 వారి నెదుర్కొనెను. ఆభూపతిసతి, దాది యీ భీకర సంకుల
 సమరమును జూచి భయపడి, యీ చీకటియందే పథమును
 గానక మార్చుద్రోవఁ జొచ్చిరి. దాది రాజపుత్రుల నిరువు
 రను గైకొని పోదొడఁగెను. కొంతదూరము బోవునప్పటికి
 నొకసింహమెదురై భీభత్సము గావించెను. ఆ దాది యది
 చూచి భయపడి మూర్ఛఁజెందెను. ఆమె హస్తంబునందున్న
 రాజపుత్రు లిరువురు భీతిఁజెంది కెవ్వన కేకవైచెను. ఆ
 యార్తనాదమును విని కిరాతకుం డతివేగంబున సచ్చటకుఁ
 జనుదొచి, యీ సింగమును సంహరించి యీ బాలురను
 గైకొని పోయెను. అంత నా దాది కొంతసేపటికి మూర్ఛ
 దేరి, రాజనందనులను గానక పరితపించుచుఁ ద్రోవఁ గాన
 కుండెను. ఎట్లో యీమె తెల్లవాగుదనుక నోపికబట్టి, రాజ
 సుతులను వెదుకఁజొచ్చెను. అంతట నా దాది యీ సమీ
 పముననున్న పల్లెకుఁజేరి, యందా కిరాతకుని గృహమున
 నున్న యిరువురు బాలురనుగైకొని, యతనికిఁ గృతజ్ఞతఁదెలిపి
 మహారాణి కడుకు దిరిగి యటకురాఁగ నామె కనఁబడక
 పోయెను. అప్పుడా దాదిని వెదుకుచు, వామదేవ మహర్షి
 యాశ్రమమునకుఁ జేరెను. అటనున్న రాజహంస వసుమతీ

దేవులను గాంచి, యానంద సంభ్రమాశ్చర్యంబులం బెనఁ
గొన, వారికిఁ బ్రణతిఁగానించి, జరిగిన వృత్తాంతంబెల్ల నివే
దించి, యా రాజనందనద్యయమును నప్పగించెను. రాజవంప
తులూ రాజనందనులను గైకొనిరి. తమ స్నేహితుని పుత్రు
లగుటచేత వారియందు మిక్కిలి యనురాగ ముదయించెను.
అంతట నా భూకాంతుఁడా యిరువురు బాలురను గైకొని
పోయి యమ్మహర్షికిఁ జూపి, యబ్బాలకుల యుదంతమును
దెలియఁజేసెను పిదప నా మాని యా బాలకులను గాంచి.
యాశీస్సులిచ్చి, ఉపహారశర్మ, అపహారశర్మయని నామంబు
నొసంగెను. రాజసింహుఁడా బాలకులను దన పిల్లలతోఁ
బాటుగాఁ బెంచుచుండెను. తనకై సాయము సలుపవచ్చి
యిట్టిక్కల్లువలైన ప్రహారవర్మ దంపతులనుగూర్చి మిక్కిలి
విచారింపుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు వామదేవుని శిష్యుఁడొక పసి
బాలునిఁ గైకొనివచ్చి మహారాజునకు సమర్పించి “మహా
రాజా! యీ పసిబాలుఁడు మీ మంత్రి సుశ్రుతుని సోదరుఁ
డగు రత్నోద్భవుని కుమారుఁడు. అతఁడు ధనాకాంక్షతో
విదేశ వ్యాపారమునకుఁ బోయిన విషయము దేవరవా రెఱిఁ
గినదె. అక్కడ నొక సువృత్త యను నొక భాగ్యవంతు
రాలితోఁ బరిచయమయ్యెను. ఆ పరిచయము ప్రేమగా
మారి వివాహమునకు దారితీసెను. పిదప వారు దంపతులయి,
సరస్వరానురాగములతో నుండిరి. అట్లుండఁ గొన్నాళ్ళకు
సువృత్త యింతర్వత్ని యయ్యెను. రత్నోద్భవునకు స్వదేశా
గమనాభిలాష గలిగి తన కోరికను దన సతికినిఁ దెలియఁ

జేసెను. భర్త (పేమాభిలాషి యయిన సువృత్త యందు కంగీకరించెను. అంతట వారొక శుభముహూర్తంబున సముచిత పరివారంబుతో బయలుదేరి యొక నావమీఁదఁ బయనింపఁ జొచ్చిరి. తానొకటి దలఁచిన దైవమొకటిఁ దలఁచు నన్నట్లు మార్గమధ్యంబున వారెక్కిన యోడ నీటి కెడ మొసఁగి మునిఁగిపోవుతఱి, వారల్లాఁగో చెరియొక యొడ్డునఁ జేరిరి. ఆ సమయంబుననే సువృత్త ప్రసవించినది. కాని యామె భర్తవియోగబాధచేఁ బ్రసవ పేదనాభరమును గూడ గణింపక, నీ బాలుని విడిఁచి పోయెను. ఆ ప్రాంతమునకే దాది యెట్లో నావనుండి బయటపడి వచ్చెను. ఆ దాది యీ బాలుని నెత్తుకొని, స్నానార్థమై యరిగిన నన్నుఁ జూచెను. వెంటనే యామె నా పసిబాలుని నెత్తుకొని నా కడకు వచ్చి యీ విషయంబులెల్ల నెఱిగించి యెట్లయిన దమకీ బాలుని నందఁజేయమని నుడివిన" దని తెలిపెను. అంతట నా రాజు సుశ్రుతునిఁ బిలువఁ బంచి, యతని కీ వృత్తాంతమును తెలియఁజేసెను. సుశ్రుతుడు దన సోదరుని యునికిఁ దెలియసందుకు విచారించెను. పిదప నా రాజు సీహుఁడు ప్రహ్లాద్యుడని యా బాలకునికి మహర్షి యాదేశానుసారముగా నామంబిడి, యల్లగుముద్దుగాఁ బెంచు చుండెను.

ఇట్లుండఁ గొన్ని దినంబులు జరిగిన పిదప నొకనాఁడు మహారాణి వసుమతిదేవికడకు నొక యక్షిణి యరుదెంచి యొక పసిబాలుని నొసఁగి 'మహారాణీ! యీ బాలుఁడు మీ మఱి ధర్మబాలుని కుమారుడయిన కామపాలుని

కుమారుడు. అతఁ డొకనాఁడొక సరోతీరంబున నుండెను. నేను నా చెలులతో నచ్చటి కరుదెంచితిని. ఆ సరస్సునందు మేమాతనిఁ జూడకయే స్నానమాచరించుచు జలక్రీడలఁ గావింపుచుంటిమి. అట్లు కొంతకాలము గడిపిన పిదప మేము దరికి వచ్చితిమి. నా చెలికత్తెలు వారివారి వలువల ధరించిరి. కాని నా వలువమాత్రము గనుపింపలేదు. వారఁ దెక్కువ కాలంబుండ వీలుపడక వారలేగిరి. పిదప నా కామపాలుఁడు నవ్వుచు నా చీరెను గైకొని వచ్చెను. అతనినిఁ జూడఁగనే నాకుఁ గోపమంతరించి, యనురాగ ముపయించెను. నేను నా లోకమును వదలి, యా కామపాలునితో విహరించితిని. తత్ఫలితముగా నీ బాలుఁడు గలిగెను. ఈ విషయమును మా తండ్రియగు యత్నుఁడగు మణిభద్రుఁడు దెలిసికొను నేమో యని భయపడి కామపాలునితోఁ దెలిపితిని. అందుకాతఁ డీ బాలుని నెట్లయిన మీ కందీయమని తెలిపి, యెచ్చటికో పోయెను. మీ కుమారుఁడు రాజవాహనుఁడు నవద్వీపంబు నేలు చక్రవర్తి కాఁగలండు. అప్పడీ బాలుఁడు వృద్ధి నొంది, యతనిని సేవించి వంశప్రఖ్యాతిని నిలుపుకొనఁగలఁడు మీకు శుభమగుఁగాక' యని యంతర్హితురాలయ్యెను.

అంతట వసుమతీదేవికి సంభ్రమాశ్చర్యంబులు ముప్పిరి గొన మహారాజుకీ వృత్తాంతమును నివేదించెను. అంతట నాభూజాని యా బాలుని యద్భుత సౌందర్యంబుల కచ్చెరువడి, సుమంత్ర సుమిత్రులను రాఁబనిచి యా విషయమును నెల్ల వారికిఁ జెప్పెను. వారు దమసోదరుని యునికిఁ దెలయనందుకు

విచారపడిరి. రాజసింహుఁ డబ్బాలున కర్థచాలుఁడను నామంబిడి యల్లారుముద్దుగాఁ బెంచుచుండిరి.

మఱి యొకనాఁడు రాజసింహుఁడు వసుమతీదేవితో నిష్ఠాగోష్ఠి జరుపుచుండఁగ వామదేవమహర్షి శిష్యుఁడొక పసిగాలునితో వచ్చి, యమ్మహారాజునకు సమర్పించి, 'మహారాజా! ఈతఁడు దమ మంత్రిపుత్రుని కుమారుఁడు. సత్యవర్మ తీర్థయాత్రాగతుఁ డయ్యెనను విషయము దమ రెఱింగినదే! అచట నిరువురు యవ్వనవతులను గాంచి వ్యామోహపడి, వారిలువురును బెడ్లెక్కియాడెను. అందొక యామె సంతానవతి యయ్యెను. అది చూడలేక యింకొక భార్య యొక దాది కా బాలకుని నప్పగించి, యెట్లయిన నీతని నదితో వేసిరమ్మని చెప్పెను. అంత నాదాది యతని నెత్తుకొని దేశంబులందిరుగుచు, నాకుఁ గనఁబడి, యా వృత్తాంతమును దెలియఁజేసి, పోయిన' దని తెలిపెను. అంత నా రాజు ముద మంది యబ్బాలకునకు సోమదత్తుఁడను నామంబిడి యల్లారు ముద్దుగాఁ బెంచుచుండెను. అప్పటికిఁ బదిమంది కుమారులయ్యెను. అంత నా బాలకులకు నైదుసంవత్సరములు రాగానే విద్యాభ్యాసములు వామదేవమహర్షి స్వీకరించెను. అమ్మహర్షి శిక్షణమునందు సనతికాలంబుననే సకల విద్యా పారంగతులైరి. అరువదినాలుగు విద్యలయందు నప్రతిమాన ప్రతిభావంతులయిరి. దశకుమారు లా ప్రాంత నివాసులగు కిరాత జాతులందరికి నాయకులైరి. వామదేవమహర్షి యాశీ ప్రభావమే యా రాజకుమారుల యాన్నత్యమునకుఁ గారణమయ్యెను. అంత నొకనాఁడు దశకుమారులు రాజహంసునికడ

నిష్టాగోష్ఠి జరుపుచుండిరి. ఆ సమయంబున వామదేవమహర్షి
యఃచోటకి విచ్చేసెను. రాజకుమారులూ మాఁచగ్రదుసకు
స్వాగత సత్కారంబు లొసంగిరి. అంత నా తాపసి మనఁబున
నలరి వారల నాశీర్వాదించి యుచితాసనాసీనుడై రాజసింహు
నతో “మహారాజా! పూర్వజన్మ సుకృతంబున నీ యీ
కుమారులెల్లరు విద్యా విషయ వివేక సంపన్నులైరి. అప్రతి
మాన శౌర్యోదార్య విభవంబులఁ గల్గియుండిరి. వీరల
మూలంబున నీ మనోభీష్టంబు దీరగలదనుటలో సాశయము
లేదు. ప్రస్తుతము నాకొక యూహ జనించినది. అది యేమన
రాజహంసుఁడు నాయకుడై, తక్కిన మిత్రుల సలహాలను
బాటించి దిగ్విజయయాత్ర గావించుట వంచిదని నా యభి
ప్రాయము. అదియునుగాక నందుకుఁ దగిన ప్రాయముకూడ
వీరికి లభించినది. మీకు మేలు లభించు సపకాశముకూడఁ
బ్రాప్తించుచున్నది. ఆ దిగ్విజయయాత్రకు ననుకూలమున
ముహూర్తముకూడ రేపటి దినముననే నిశ్చయించితి” ననెను.
అందుకు రాజసింహుఁ డెంతయో సంతసించి కుమారులను
దిగ్విజయ యాత్రకుఁ బంపుటకు నిశ్చయించుకొనెను.
వెంటనే కుమారదశకమును గాంచి ‘కుమారులారా! మహర్షి
వామదేవుని యాదేశమును శిరసా వహించుటకన్న వేరు
కర్తవ్యము లేదు. కాన నందుకు సన్నద్ధంగండు’ని చెప్పెను.
అంత నా దశకుమారులు దిగ్విజయయాత్రకుఁ సర్దిసిద్ధులగు
చుండిరి. మహారాజు వారికిఁ గావలసిన సంభారంబు సమ
కూర్చెను. వీరులయిన కుమారదశకము మహర్షి యాశీస్సు
నొంది తల్లిదండ్రుల యనుమతి గొనిరి. అంత రాజవాహ

నుఁడు దన స్నేహితబృందముతోఁ గలిసి గ్రహంబులతోఁ గూడి నడచు గ్రహరాజువలె శోభిల్లుచు బయలుదేరిపోయెను.

అట్లు వారు జయజయధ్వానములఁ గావించుకొనుచు, సత్యత్సాహంబునఁ బోవుచుండిరి. మార్గమధ్యమందు నొక చోట నలుపువర్ణము గలిగిన శరీరమెల్ల కత్తిదెబ్బల చిహ్నము లున్న యొకవృక్ష గనఁబడెను. అతనికి యజ్ఞోపవీతము భుజము మీఁదికి వ్రేలాడుచుండెను. అతనిఁ గాంచి రాజవాహనుఁ డాశ్చర్యపడి, తమదంతమును నరయఁగోరెను. అప్పుడాతఁడు 'రాజనందనా ! నేను పవిత్రమయిన బ్రాహ్మణ వంశమునందు జన్మించితిని. కాని దురదృష్టవశమున దదాచారములను వడలి తిని, కాని యాటవికుల యాచారములు పట్టుబడినవి. అందు చేత ననేకదుర్మార్గకృత్యము లొనరించితిని. చేయరానిపనులను నేను చేసితిని. ఇట్లుండ నొకనాఁ డొక బ్రాహ్మణుఁడు నాకు గనఁబడెను. ఏ కారణము వలననో యతనినిఁ జంపుటకుఁ జేతులు రాలేదు. అతనిమీద దయకూడఁ గలిగెను. కాని నా తోటివా రందుల కంగీకరింపక నాతోఁ బోరిరి. నేనప్పుడు మృతిజెంది యమలోకంబున కరిగితిని. నే నా బ్రాహ్మణుని కాపాడిన పుణ్యమువలన యమధర్మరాజు కరుణించెను. వెంటనే నన్నీ దేహముతోడనే తిరిగి భూలోకమున కంపించెను. కాని నాపూర్వపుబుద్ధిమాత్రము నాకురాలేదు. వేరొక బ్రాహ్మణుని కృపవలన నఖిల శాస్త్రాబు లభ్యసింపఁ గలిగి తిని. నన్ను మాతంగుఁ డందును. కావున నాకు నీవలనఁ గొంత సహాయము గావలసివచ్చినది. ఉత్తమ క్షత్రియులకుఁ బరుల కుపకారము చేయుటకన్న వేరు ధర్మము లేదుకదా !

నీవట్లు వాగ్దానము గావించినచో నీకా విషయమును విన్న పమును గావించుకొందు' నని తెలిపెను.

అతని పలుకులు వినగానే రాజవాహనున కాశ్చర్యము గలిగినది. రాజునందనుఁ డతనికి సాయము గావింపఁదలఁచెను. అప్పుడతనితో 'నీవు చెప్పఁ దలఁచుకొన్నది ధారాళముగఁ జెప్పుము. పరోపకారం మిదంశరీరమ్మను నారోక్తి కలదు కదా! అదియుఁగాక ఆర్తులకు సహాయము గావించుట వీలుల లక్షణముకదా!' యనెను. అంత నా మాతంగుఁ డతనిని రహస్యస్థలంబునకుఁ గొనిపోయి, యేకాంతముగాఁ బ్రసంగించి, 'రాజకుమారా! నీవీ సాయమును గావింపఁ గోరెదను. నాకుఁ పాతాళమార్గము నాకుఁ దెలియును. నేనా గోకమున కధిపతిఁ గాఁగలను. అందుమూలమున నీకు శుభము లొనఁగూఁగఁగలవు. ఇక్కార్య ధారమునందు నీ సహాయ మనశ్యకర్తవ్య'మని సలికెను అంత నా రాజవాహనుఁడంగీ కరించి, తన మిత్రబృందమును సంమంఢ నియమించి, తా నాతనితోఁ గలిసి పాతాళ మార్గమునకుఁ బోయెను. అంత నా మాతంగుఁడు రాజకుమారునిఁ దోడ్కొని పాతాళము నకుఁ జేరెను అటకుఁ జేరఁగనే మాతంగుఁ డొక యజ్ఞమును గావించి యందుఁ దన శరీరమును సన్నికర్పించెను. కాని మరు క్షణమునందు సతఁడు దివ్య శరీరధారియై యగ్నికుండమునుండి వెడలవచ్చెను. పినపఁ గొంతసేపటి కాయగ్నిగుండంబునుండి, యమిత సౌందర్యవతియైన యొకకాంత తన జెలికత్తెతోఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. అవ్వంతను గాంచి మాతంగుఁ డమితా సంద భరితుఁడయ్యెను. అప్పుడా సౌందర్యవతి యొక వజ్ర

మును బహుకరింపుచు 'బ్రాహ్మణోత్తమా! నే నసురరాజ
తనయను. కాళిందియను దానను. దేవతలతో యుద్ధమొన
రించి నా తండ్రి నిహతుఁ డయ్యెను. నే నమిత దుఃఖభార
ముతోనుండి భరింపఁజాలక ప్రాణత్యాగమును గావింపనున్న
తటియాకాశవాణి సమర్థుఁడగు నొకఁడిచటకు గాఁగలడనియు,
నాతో పాటు రాజ్యమున కర్హుఁడు కాఁగలడనియు నుడివెను.
నాటినుండి ప్రాణములను బిగబట్టి నీకొరకై వేచియున్నాను.
ఈక నన్ను నీ రాజ్యమును స్వీకరింపు'మని ప్రార్థించెను.
మాతంగుఁడమందానంద భరితుఁడై, రాజవాహను నను
మతంబున నా కన్యను బరిణయంబాడి, యీ చాతాళరాజ్య
మున కధిపతియయ్యెను. అంతట మాతంగునకు రాజకార్యంబు
లందు మిక్కిలిగాఁ దోడ్పడుచుండెను. అంత నా కాళింది
యీ నృపాలునకు నాకలిదస్పలు గలుగనీయని మణి నొకటి
ప్రసాదించెను. పిదప నా మాతంగుఁడనేక విధముల నారాజ
వాహనుని సత్కరించి, సమస్త మర్యాద లొనరించి తిరిగి
భూగోకమున కనిపెను.

అంతట రాజవాహనుఁడుదనమిత్రబృందమున్న ప్రదేశం
బునకు దెంచెను. కాని యచ్చట స్నేహితులుగాని, సేనగాని
యేమియుఁ గనబడలేదు. వారు రాజవాహనుఁ డెన్నాళ్ళకుఁ
దిరిగి రాకపోవుటచే సతనిని వెదుకుటకు నొక్కొక్క
రొక్కొక్క మార్గము ననుసరించి పోయిరి. రాజవాహనుఁడు
వారి జాడ గానక వెదుకుచుఁ జివరకు శిలానగరమును జేరు
కొనెను. తన భవిష్యత్కర్తవ్యమును దెలియఁజాలక వేదన
బడుచుండెను. అప్పురమంతయు వెదకి తుదకు నొక యుద్ధాన

మునఁ బ్రవేశించి, యందొక శిలాతలముపై విశ్రమించెను. అందలి పుష్ప సౌరభములు, చల్లని మెల్లని పిల్లగాలులు మనస్సునకు సోయి గొలుపుచుండెను. కాని తన మిత్రబృందమును దలంచుకొన్న కొలంది యావేదనము, భేదము గలుగుచుండెను. ఇట్లుండ నొక్కింతదూరమున నొక పల్లకి యా యుద్యాన వనమునకే వచ్చుచుండెను. అందున్న దెవ్వరో యని యా రాజవాహనుఁ డాత్రంబునఁ జూచుచుండెను. ఆ పల్లకి యతని సమీపమునకే వచ్చెను. అందొక పురుషుఁడు ఒక స్త్రీయు నుండెను. ఆ పురుషుఁ డా రాజవాహనుఁ డా గాంచగనే తక్షణము క్రిందికి దిగి యతనినిఁ గౌఁగలించుకొనెను. అంత నా రాజవందనుఁ డతనిని సోమ దత్తునిగా నెఱింగి, పెన్నిధి లభించిన పేదవోలె నతనిని మఱింత పరిష్కరింగన మొనరించుకొనెను. అప్పుడు రాజపుత్రుఁ డాతనిని గాంచి “సోమదత్తా! నేను పాతాళమునుండి వచ్చి మీయునికి తెలియక యమితవేదనతో బాధపడుచుంటిని. నిన్నుఁ జూడఁ గనే సకాలమునందు వర్షము గుఱిసిన కర్షకునివలె నా మనస్సు నెంతో కుదుటఁబడినది. మీరందఱెందుఁ బోయితిరి? నాకు సవిస్తరముగాఁ దెలుపు” మని కోరెను.

సో మ ద త్తు ని క థ

ఆ మాటలు సోమదత్తుఁ డాలించి ‘రాజకుమారా! నీవా మాతంగునితోఁ గలిసి పోయిన పిదప నీకొఱకుఁ జాల వఱకు వేచియుంటిమి. కాని నీజాడ యొకింతయేనిఁ దెలియక

బాధపడినారము. నిన్ను వెదకుటకు మే మొక్కొక్కర
 మొక్కొక్క దిక్కునకుఁ బోయియుంటిమి. నేను పోయి
 పోయి యొక తటాకపు దీరంబునకుఁ జేరితిని. నడివేసంగి
 యగుటచే మిక్కిలి దాహమయినది. అందుచే నందు దిగి,
 నీను గైకొని త్రావఁబోవు సమయమునందొక మణి యట
 గనఁబడెను. నేను దానినిఁగొని భద్రముగావించి, వలయు
 జలమును గ్రోలి తిరిగి బయలుదేరితిని. కొంతదూరము నేను
 బోవునప్పటికి నొక బ్రాహ్మణుఁడు గనఁబడెను. అతఁడు
 నన్నుఁ జూడగనే యావ్యాయముగాఁ బలుకరించెను. అప్పు
 డాతనినిఁ జూచి 'బ్రాహ్మణోత్తమా! ఈ నగరమునకు నేను
 క్రొత్తవాడను. ఇందలి విషయంబులను నా కెఱిగింతురా!'
 యని ప్రశ్నించితిని. అందుకాతఁడు సాదరముగ 'మీరు దీర్ఘ
 ప్రయాణము గావించి, యలసట జెందినట్లున్నది. నేఁడు మా
 యింట నాతిథ్యముగొన రండు. పిదప నీ నగరమందలి విశే
 షంబులను సాకల్యంబుగ వివరింతు' నని తెలిపి, నన్ను దన
 గృహంబునకుఁ గొనిపోయెను. అంత నా కతఁడు గౌరవ పుర
 రస్సరంబుగా నాతిథ్యమొసఁగెను. ఆ ద్విజుఁడు నాయందుఁ
 జూపిన యాదరణకుఁ గృతజ్ఞతావందనము లర్పించితిని. పిదప
 నా భూసురుఁడు నన్నుఁజూచి 'మంత్రినందనా! ఈ పట్టిణ
 మును వీర కేతుఁడను రాజు పరిపాలింపుచుండెను. అతఁడు
 ధర్మవర్తనుడై ప్రజానురంజకముగఁ బరిపాలింపుచుండెను.
 వీర కేతునకు వామనోచన యను నొక కుమార్తె గలదు.
 ఆ బాల సౌందర్యము వర్ణింప సాధ్యముగాదు. అందుచేత
 మత్తకాలఁడను రాజుమెను వివాహమాడ నిశ్చయించి,

యీ రాజ్యముపై దండెత్తివచ్చినాడు. మత్తకాలుడు లాట దేశ పరిపాలకుడు. ఉభయ సైన్యంబు లెదుర్కొనెను. లాట దేశ సైన్యంబుల ధాటికి నాగలేక వీర కేతు సైన్యంబులు పలాయనంబులయ్యెను. అంతట వీర కేతువు తన కషజయము గలుగుట నిశ్చయమని భావించి సపరివారముగా గుప్తమార్గమువలన నరణ్యములకుఁ జేరెను. పిదప నీ రాజ్యము మత్తకాలుని స్వాధీనమయ్యెను. తరువాత రాజకుటుంబముకొఱకు వెదుకఁగ నందెవ్వరు కనబడకపోవుటచే వృధాశ్రమ యయ్యెనని భావించెను. కాని యిప్పటికి వారికొఱకు వెదుకించుచునే యుండెను. కాని మంత్రులు దమరాజ్య మతని స్వాధీనమైనప్పటికి నతనితోఁ బోరాటము సాగింపుచునే యుండిరి. ఇదియే యీ నగర విశేష" మని తెలిపెను.

అంత నా బ్రాహ్మణుడు నాకుఁ గావించిన యాతిధ్య మునకు గానుకగా నాకు లభించిన రత్నమును నాతని కొసంగి, నేను విశ్రమించితిని. అట్లు విశ్రమించి లేచినప్పు డా బ్రాహ్మణుని రాజభటులు బంధించి కైకొని పోయినారని యింటనున్నవారి మూలంబున విని, వెంటనే యటకుఁ బోయితిని. అట నతని రత్నాపహర్తగా భావించి, యట్లు గావించి రని తెలిసికొని, వారితో నిజమును వచించి, యతనిని విడిపించితిని. కాని వారని విశ్వసింపక నన్ను బంధించి తీసికొని పోయి చెరసాలయందుఁ బడ్డవైచిరి. అందు నాకు వీర కేతుని మిత్రులు గొందఱు నాకు స్నేహితులైరి. నేను వారితో నాలోచించి, యావలకు నొక సారంగము ద్రవ్వి బయటఁ బడి, వీర కేతుని మంత్రియగు మానపాలునికడకుఁ జేరినాము.

ఈ విషయమును రాజభటుల మూలముగ మత్తపాలుఁడు గ్రహించి, మిక్కిలి కోపించెను.

మాకు నాతనికిఁ బోరు ముమ్మరమయ్యెను. నేను విజృంభించి మత్తకాలుని సైన్యమును నాశనమును గావింప మొనరిడితిని. గాకుఁ దోడు మంత్రి మానపాలుఁడు స్రళయ కాల ఝుఝూఝూరుతమువలె వీకుడై, విరోధ సైన్యంబు లను జెండాడఁ జొచ్చెను. మాకుఁ గాల మనుకూలమై, మత్త కాలుఁడు, కాలుని కతిధిగాఁ బోయెను. సంపూర్ణముగా మాకు జయము లభించెను. అంతట మా సైన్యంబులు జయ జయధ్వానంబు లొనరించెను. మంత్రి మానపాలుఁడు నన్నుఁ జూచి 'వీరశిఖామణి! నీ వొనరించిన సాయము చిరస్మరణీయ మైనది. నీవు చూపిన యప్రతిమాన స్రతిభా విధవంబులు, శౌర్య ధైర్య గాంభీర్యంబు లెంతయో మెచ్చుకొనఁ దగినవి. ఇందుకు మా రాజకుటుంబము తరపున మీకుఁ గృతజ్ఞతా వందనంబు లర్పించుచున్నారము. ప్రస్తుతము మన ప్రభు వయిన వీర కేతుని వెదకి, మరల సింహాసనాసీనునిఁ గావించి తము రం'డని చెప్పి యతని యనికి గ్రహించి, యటకు నన్నుఁ గొనిపోయెను. ఆ సమయంబున వీర కేతు తనకు కలిగిన దురస్థకు మిక్కిలి చింతిల్లుచుండెను. ఆ నృపతి మంత్రి మానపాలునిఁ జూడఁగ వికసిత వదనారవిందుఁ డయ్యెను. మానపాలుఁడు జరిగిన యుద్ధవిషయంబు లెల్లంజెప్పి, నన్నుఁ జూపెను. అబ్బూపతి ముదమంది నాకుఁ బ్రత్యామ్నాయ సమస్కారంబు లొనరించి మిక్కిలి గౌరవించెను. అంతట నాతని దోడ్కొని తిరిగి సింహాసనాసీనునిఁ గావించితిమి.

మంత్రి మానపాలుని యా దేశానుసారంబుగా, నా వీర కేతువు
దన కుమార్తెయ్యైన వామలోచనను నొక సుభముహూర్తం
బున నాకిచ్చి బ్రహ్మాండంబుగా వివాహంబు గావించి, యనేక
దీతుల నన్ను సత్కరించెను. పిదప నా రాజ్యంబునకు నన్ను త
రాధికారిగా నియమించెను.

నేనా రాజకుమార్తెతో లీలావిలాసంబులతో బాటు,
భోగంబులఁ బొందుచుంటిని. రాజకుమారా! ఎన్ని సుఖంబు
లనుభవించిన నేమి! నిన్నుఁ దలంచుకొన్నప్పుడు నా హృద
యమునందు దుఃఖము నావరించి, వచింపజాలని యావేద
నలు గలుగచుండెడివి. ఒక మహాత్ముఁడొకనాఁడు మా
నివాసంబున కరుదెంచెను. అతనికి నాతిథ్యాదు లొసంగి నీ
యునికినిఁ గూర్చి ప్రశ్నించితిని. అందుకాతఁడు గొంచెము
నాలోచించి 'రాజపుత్రా! నీ మిత్రునిఁ గలియు దినములు
సమీపించినవి. నీవు సతీసమేతముగా శివాలయమున కేగి,
య.టఁ బూజఁ గావించి నిన్ను వెదకినచో నీవు తప్పకండఁ
గలిమిఁగల"వని యాతఁడు నాకాదేశించెను. నేనంతట నమం
దానంది కందళిత హృదయార విందుడనయి, యీ నా విష
యమును వామలోచనకు సాకల్యంబుగాఁ దెలిపితిని. అంత
నామె యందుకంగీకరించి ప్రోత్సహించెను. వెంటనే యీ
రోజున్నుహాత్ముఁడు వచించినట్లుగ వామలోచనను దోడ్కొని
వచ్చి శివాలయంబున కరుదెంచి పూజగావించి, నిన్నుఁ
గలుసుకొన వచ్చుచుండఁ బరమేశ్వరుని కృపవలన నిచ్చటఁ
గాంచితిని. నా భారము దీరినది. నా వ్యధ యంతరించినదని
చెప్పి యతినిని, సకల మర్యాదలతోఁ దన పల్లకిపై నెక్కించు

కొని శివాలయంబువకుం బోయెను. రాజవాహనుడు దన
బాతాశనృత్తాంతంబెల్ల వచియించెను. ఇంతలో శివాలయము
సమీపించెను. రాజవాహనుని కొఱకు వెదుకుచుఁ బుష్ప
ద్భవుఁ డక్కడకుఁ జేరుకొనెను. అతనినిఁ జూడఁగనె వారిలు
వురు బ్రహ్మానందభరితులయి యతనినిఁ గాఁగలించుకొనిరి.

పుష్పద్భవుని కథ

అంతట రాజవాహనుడు పుష్పద్భవునిఁ గాంచి,
మిత్రమా! నీవెందేరితివి. అందుఁగల విచిత్రంబులం దెలిపి,
నూ కానందమును గూర్చును నందుకాతఁడు 'రాజనందనా!
నీవట్లు మాతంగునితోఁ జనిన పిదప నెన్నాళ్ళకు నీజాడ తెలి
యకపోయినది. మే మత్యంత విషాద మనంబులతో నీయునికి
తెలిసికొనుట కొక్కొక్కర మొక్కొక్క దిశకుఁ బోవ నిశ్చ
యించితిమి అప్పుడొక దిశకు నేను బయలుదేరితిని. అట్లు
పోయి పోయి యొక శైలముకడకుఁ బోయితిని. అటకుఁ బోవు
నప్పటికిఁ జాల నలసియుండుటచే నిక నమవఁజాలక యందు
విశ్రమించి యుంటిని. కాని నీ జాడ యెట్లు దెలియఁగలకని
దీర్ఘాలోచనా తత్పరుఁడవయి యుంటిని. కింకర్తవ్యతా
మూఘుఁడవయి యుంటిని. ఇంతలో కొండమీఁదనుండి యొక
వృక్షి మునుగుడున్నట్లు గవబడెను. వెంటనే పరువిడి యాత
నినిఁ బట్టుకొంటిని. అప్పుడతడు మూర్ఛతోనే యుండెను.
నే నాతనికి నుపచారములు చేసికంత కొంత తెప్పరిల్లెను.
అత నే నాతనితోఁ అయ్యా! మీరెవ్వరు? ఎందుకీ సాహ
సము గావించితిరి? జీవితముపై నట్లు విరక్తి గలుగుటకుఁ

గారణమేమి? వినవలతునేని దెలియఁ గోరుచుంటి' నని
యంటిని. అంత నాతఁడు 'అయ్యా! నాకథ విషాదపూరితమయి
నది. కాని యింక నాకు నీ ప్రపంచమునకు సంబంధము వీడ
నట్లు గనఁబడుచున్నది. మూరెవరో దయాపూరితులువలె
గాన్పడుచున్నారు. మీలాంటి అమృతహృదయులకు నావిషాద
గాధ చెప్పిన మనస్సునకుఁ గొంత విశ్రాంతి గలుగఁ గలదు.
నేను మగధదేశపు మంత్రియయిన పద్మోద్భవుని కుమార్
రుడను. నాపేరు రత్నోద్భవుఁడు. నేను వ్యాపారార్థమై;
కాలియవన ద్వీపమునకుఁ బోయితిని. అది నాకుఁ గొత్త
ప్రదేశ మగుటచేఁ దలవని తలంపుగా నొక వర్తకుని పరిచ
యము గలిగి, యతనియింట నాతిథ్యము గొంటిని. ఆతఁడు
నా యుదంతమంతయు విని, తన గృహమునఁ గొన్నాళ్ళుండ
మని కోరియుంటిరి. ఆ వర్తకునకు సువృత్తయను నొక
కుమార్తె గలదు. ఆమె యందమునందు నామెకు నామెయే
సాటి. రూపమునకుఁదోడు సుగుణవతియై కూడ నుండెను. ఒక
నాటి. యుదయమున నా వర్తకుఁ డెక్కడికో పోయెను. ఆ
సువృత్త సకలాలంకరణముల ధరించి, యపురూపవతియై నాకుఁ
గనఁబడెను. ఆయవ్యసవతి గనఁబడగానే నాకు మనస్సు వివశ
మయ్యెను. నన్నుఁ జూచినదాని యామెకూడ నట్లుండెనని
తరువాతఁ దెలిసికొంటిని. కాని యీ నాకోరిక నా వర్తకునకుఁ
దెనియఁజేయుటకుఁ ధైర్యము చాలకపోయెను. దైవనిర్ణయము
గలిగినచో సప్రయత్నముగా నఖిల కార్యములు నెరవేరును
గదా! నాకు సువృత్తకు నొకశుభదినమున వివాహమయ్యెను.
నాటినుండి పరస్పరాన్యోన్యమురాగముతో నుంటిమి ఇట్లుండ

దిరిగి స్వదేశమునకు రానెంచి, నా యుద్దేశ్యమును సువృత్తకఁ
దెలియఁజేసితిని. అనుకూలవతియగు నా సువృత్త యంగీ
కరించినది. పిదప నా విషయమును నా మామగారికి విన్న
వించితిని. అతఁడెట్టకేలకు మా ప్రయాణమున కనుమదించెను.
ఒక శుభముహూర్తంబున నటనుండి యొక యోడన బయలు
దేరితిమి. మాకు వలయు సంభారములన్నియు నా మామగా
రేర్పాటు చేయించెను. మేమట్లు నౌకాప్రయాణము చేయు
చుండఁగ దురదృష్టవశమున నొక పెనుతుపాను వీచెను.
అంతట నా తుపానుకు మా నౌక భగ్నమయ్యెను. నేనెట్లు
తీరము చేరితినో తెలియదు. కాని సువృత్తగాని దాదులు
గాని కనబడలేదు. వారి జాడలు వెదుకుచు బదునాచు వర్ష
ములు దిరిగితిని. ఇంక వారు గనబడరని నిగాశఁజేసుకొంటిని.
ఇంక నా యాశలాకాశ సుమములుగా భావించితిని. నేను
జీవింపవలసిన యవసరము లోకమునందుఁ గనబడలేదు.
ఎప్పటికయిన జీవితము ముగియవలసినదేయని యాత్మ
హత్యకుఁ గడంగి, యీ కొండశిఖరమునుండి దూకుచు 'పర
మేశ్వరా! యాపులను విడనాడి దుఃఖభాగినై జీవించుటకన్న
మరణమును గోరుట మంచిది. నా యీ ప్రయత్నమునకుఁ
దోడ్పడు'మని వేడితినిఁ కాని నేనాశించినట్లు జరుగలేదు.
నీవు దైవసమానుడవు. సమయమునకు వచ్చి రక్షించితి
వనెను. అందుకాతనికి నా వృత్తాంతమునుజెప్పక 'మహా
శయా! మానవుఁడెంత ప్రయత్నించినను మరణ మకాలమున
రాదుకదా! కష్టసుఖముల రెంటిని ననుభవించుటకు మానవు
నకు విద్యుత్కేధర్మమయి యున్నది. దైవనిర్ణయమును

దప్పించుకొన నసాధ్యముకదా ! ఎంతటి ప్రజ్ఞానిధుడైన నెంతటి బలశాలి యయినను, దైవము వక్రించినప్పుడు కష్టము లనుభవింపఁ దప్పదుకదా ! యని యనేకవిధంబుల నూర డించితిని. ఇంతలో నాకొక రోదనధ్వని వినిపించెను. అంత నుభయుల మాదిశఁబట్టి పోయితిమి. అట యగ్నిలో నొకస్త్రీ దుమికి ప్రాణత్యాగము గావింప నన్నద్ధపడుచుండెను. ఆమెను బుష్పేద్భవుఁడు గుఱుతించి 'నువ్వుత్తా ! నువ్వుత్తా !' యను కేకవైచెను. ఆమె కేకనువిని వెనుదిరిగి చూచెను. ఇంతలో నచ్చటికిఁ జేరితిమి. ఆమె యతనినిఁ బుష్పేద్భవునిగా నెఱింగి పాదములమీఁదఁ బడెను. అతఁడు గుచ్చియెత్తి కౌఁగలించు కొనెను. చిరకాల సమాగమమున వారి కానందబాష్పములు గ్రమ్మినవి. ఒకరికొకరు తమ కష్టసుఖంబులఁ జెప్పికొనిరి. అశుభసమయంబున నాయుదంతము సాకల్యముగాఁ జెప్పితిని. అంత వారు నన్నుఁజూచి ద్విగుణీకృతానందమును బొందఁ గలిగిరి. రాజనందనా ! యట్లు నా తల్లి తండ్రులను గలిసి కొనఁగలిగితిని. కాని నిన్నుఁ దలంచుకొని బిట్టుగా విచారిం చితిని.

అంతట మేము నిన్నుఁ గలిసికొను నాత్రంబుక నా ప్రాంతముపందున్న యొక ఋష్యాశ్రమంబునఁ జేరితిమి. అట నున్న మహాత్ముఁడగు మహర్షినిఁ జేరి సాష్టాంగ దండ ప్రణామంబు లాచరించితిమి. అతఁడు మా యుదంతమును సాకల్యంబుగా విని, కరుణించి త్వరలో నిన్నుఁ గలియఁగలవని యాతఁ డాదేశించెను. అప్పుడుకులకు నమితానందపూరితుల మయితిమి. అంత నేను నా తల్లి తండ్రులను, సమ్యాశ్రమ

మందుంచి నేను నీకొఱకై బయలుదేరితిని. పిదపఁ గొంత
మంది సహాయకులను వెంటఁగొని గారడీవిద్యలను బ్రదర్శిం
పుచు, దేశదేశంబులు దిరిగి కడకు నుజ్జయినీ పట్టణమునకుఁ
జేరితిని. అందొక వర్తకుని గృహంబున నాతిథ్యంబును గొను
చుంటిని. ఆ వర్తకునికి బాలచంద్రిక యను నొక కుమార్తె
గలదు. ఆమె మన విరోధియగు మాససారుని పుత్రికకు
స్నేహితురాలు. మాససారునికి దర్పసారుఁడను నొక కుమారుఁడు
గలఁడు. అతఁ డాధ్యాత్మికచింతనాపరుడై తపస్సునకుఁ
బోయెను. అప్పుడా రాజ్యంబునకు దర్పసారుని పినతండ్రి
కుమారుఁడు చండవర్మ రాజ్యమును నిర్వహింపుచుండెను.
చండవర్మ సోదరుఁడు దారువర్మ వర్తకుని కుమార్తెయగు
బాలచంద్రిక రూప వయోగుణ విశేషంబుల విని యామె
నేలాగయినఁ బెండ్లి గావించుకొన నిశ్చయించి సమయము
నకై వేచియుండెను. ఈ విషయమును బాలచంద్రిక విని
యతని బారినుండి తప్పించుకొను నుపాయంబును నాలోచిం
పుచు, నేకాంతమున నున్న సన్నఁ జేరి యా విషయంబు
నంతయు నాకుఁ జెప్పెను. అంత నేనామెతో ధైర్యముగా
నుండమనియు, సతనిబారినుండియుఁ దప్పింతుననియు సనేక
విధంబులఁ జెప్పి మనస్సు గుదటఁ బరచితిని. ఒకనాఁడు నేను
స్త్రీవేషంబును ధరించి బాలచంద్రికతో దారువర్మ నివాస
గృహంబునకుఁ బోయితిని. సమయంబును జూచి యతనిని
యమలోకంబున కంపితిని. అంత నా బాలచంద్రిక నేను
గావించిన సహాయమునకుఁ బ్రతీకారముగా నన్ను గాఢం
బుగాఁ బ్రేమించెను. అంత బంధుపాలుఁడు నన్నుఁ జూచి

నా యావేదన గ్రహించి శకునంబులను జూచి నేడు పోయిన నీకు మిత్రదర్శనము గలుగఁగలదని చెప్పెను. అంత నే నతి వేగంబున వచ్చితిని. అందుకుఁ దగిన ఫలము గలిగినది.

పుష్పద్భవుఁ డట్లుగా జెప్పఁగనే రాజవాహన సోమ దత్తుల కమితాశ్చర్యము గలిగినది. పిమ్మట వారందఱుగలిసి, యవంతీనగరమునకుఁ బయనమై పోయిరి.

వసంతకాలోదయము. ఆ దినములగ దఖిలదీవుల కమితోత్సాహము జనించి, నుదనోత్సవములకు నవకాశము గలిగించును. ప్రకృతి వికసించిన సుమంబులతోడను, సువాసనలు వెడఁజల్లు వాయువులతో విరాజిల్లుచుండును. ఉద్యాన వనంబులు కోకిల కుహూ కుహూ నాదంబులతోను, తుమ్మెదల ఝంకృతులతోను విరాజిల్లుచు సత్యంత శోభాయమానముగా నుండును. అప్పుడు సోమదత్తుఁడో రాజవాహనుఁడు పుష్పద్భవుని గృహంబున బ్రాహ్మణవేషంబున నుండెను. ఒకనాఁ డా రాజనందనుఁడు సోమపత్నీదులతో నుద్యాన వనమునకు విహరింపఁ బోయెను. ఆ సమయంబుననే మౌన సారునికుమార్తె యవంతిసుందరి బాలచంద్రికతోగూడ నందు విహరింపుచుఁ గామదేవునిఁ బూజింపుచుండెను. అదే సమయమున రాజవాహనుఁడు పుష్పద్భవుఁ డచ్చటికిఁ జేరిరి. బాలచంద్రిక వారినిఁ గాంచి, హర్షించి, యవంతిసుందరికి వారి నిలువురను బరిచయము గావించెను. ఆ సమయ మెట్టిదో కాని, రాజవాహనుని యద్భుత సౌందర్యాకు లవంతిసుందరిని నాకర్షించెను. అది బాలచంద్రిక గవిపెట్టి యంతకుముందే పుష్పద్భవుని మూలమున రాజవాహనుని విషయము దెలిసి

కొనిన దగుటచే 'సఖి! యీ బ్రాహ్మణుఁ డమ్మత చతుర శిల్పి. రత్నపరీక్షాప్రవీణుఁడు. నీ యాదరణ కెంతో యష్టఁ డ'ని సాభివ్రాతముగాఁ దెలిపెను. బాలచంద్రిక పలుకులోఁ గల మర్మమును నవతిసుందరి గ్రహించెను. ఆ సమయమున రాజవాహనుఁ డేదో దీర్ఘలోచనాతత్పరు లైనట్లుండెను. ఇది కాంచి అవతీసుందరి చంద్రికనుద్దేశించి 'సఖి! రాజకుమారు లేదో యన్యథా మనస్కులైనట్లున్నారు. వారి యాలోచన కంతరాయము గలుగకుండఁ జేయుదమా!' యని యనె. అతఁడు 'అట్లుకాదు. నాకేదో పూర్వస్మృతి మనంబునఁ గలిగినది. అది నిజమో కాదో రాజపుత్రక నిశ్చయింపవచ్చు' ననెను. 'ఆ యదృష్టంబునకు మా సఖిహృదయ మాత్రం బునా బడుచున్న' దని బాలచంద్రిక యనెను.

అంత నా రాజవాహనుఁడు 'రాజకుమారి! నేను గత జన్మమునందు శాంబుఁడను నృపాలకుఁడను. నా భార్య యజ్ఞవతి జగదేశసుందరి. సకల సద్గుణవతి. ఆమె నేను నొకనాఁడు విహరింపుచుండఁగ దాపునకొక హంసమిధున చురుదెంచెను. అవ్వనిఁగొంచి వాసతి 'ప్రియా! యా హంసమిధున సౌందర్యమును గాంచితివికదా! వాని యను రాగ మెంతో చూడ ముచ్చటగుచున్నది. అవి మనకడనుండఁ గోరెదనని పలికెను. అందుకు నేను ముదమంది, యా హంస మిధునమును బంధించితిని. అంత నవి క్రోధముతో 'మీకు వియోగము సంభవించుఁగాక. మరుజన్మలోఁగూడఁ గొంత కాలము బందీగా నున్నతరువాత మీకు సమాగమము కలుగఁ గల' దని యా మిధునము శాపంబొసంగెను. ఆ లక్షణంబులు

నీయందుఁ బ్రతిబింబింపుచున్నవనెను. అంత నా వృత్తాంతము విని, అవంతీసుందరి తన స్వాంతమునందీ విధిగాఁ బూర్వ స్మృతి గలిగెను. అది నిజమగునట్లుగా నవంతీసుందరి రాజ వాహనునకు బాలచంద్రిక మూలంబునఁ జెప్పించెను. అది కారణంబుగ, సన్మోహన హృదయంబులందు గాఢానురాగంబు గలిగెను. ఇంతలో మహారాణీ వచ్చుచున్నదనువార్తతో వారు విడలేక విడలేక యథా నివాసంబులకుం జనిరి. ఒకరి కొకరు విడిచి వచ్చిన సనంశరము వారి హృదయంబులందు వియోగబాధ మిక్కుటంబయ్యెను. అంత నుభయులు బాల చంద్రిక మూలంబున నుత్తర ప్రత్యుత్తరంబులను బొందు చుండిరి.

ఇట్లుండ నొక గారడీ తన విద్యను బ్రదర్శింపఁజేయు టకు మహారాజును దర్శించెను. అంత సమ్మహారాజు రాజ మహాలులో నా విద్యను బ్రదర్శించుట కనుజ్ఞ నొసరిగెను. ఈ విషయమును బాలచంద్రిక మూలంబునఁ బుష్పద్భవుఁడు విని, యా గారడీకి దగిన బసదన మొసంగి, రాజవాహను, అవంతీసుందరుల ప్రేమలఁ దెలియఁజేసి, వారి వివాహము నకుఁ దోడ్పడుమని చెప్పి యతని సంగీకరింపఁజేసెను.

అంతట నా గారడీ రహస్యముగా రాజవాహనుని తనతోపాటు కోటలోనికిఁ గొనిపోయెను. వీలుచూచుకొని రాజవాహనుఁడు అవంతీసుందరి యంతఃపురములోనికిఁ బోయెను. ఆమె రాజకుమారుని గాంచి విభ్రాంతమనస్కురాలయ్యెను. రాజనందనుఁడు దాను వచ్చిన విధానమును రాజకుమారికిఁ దెలియఁజేసెను. ఇటు గారడీ తన విద్యను

బ్రదర్నింపుచు, రాజవాహనునితో అవంతీసుందరి వివాహ
మాడుచున్నట్లు లొక ఘట్టముగూడఁ బ్రదర్శించెను. అది
కాంచి యందఱు హర్షించిరి. అవంతీసుందరీ రాజవాహను లట్ల
సంతోషముద్రమునందు మునిగి తేలుచుండిరి. ఈ విషయ
మెల్ల చండవర్మకుఁ దెలిసెను. అంత నతఁడు దీప్తముగఁ
గోపించి యతనిని బంధించ భయం కనుచుతి నొసంగెను.
అంత చండవర్మ అంతఃపురద్రోహిగా రాజవాహనుని నిర్ణ
యించి మంత్రుల యాదేశానుసారముగా నతని కురిశిక్షను
వేసెను. కాని రాజవాహనుని సగ్గుణ రూపాదులను జూచి
యవంతీసుందరీ జననీ జనకు లతనినిఁ గాపాడిరి రాజసంద
నుఁడు దన ప్రియుఁడయిన రాజవాహనుఁ డట్లు దన తల్లి
దండ్రులచే రక్షింపఁబడినాఁడని యవంతీసుందరి మిక్కిలి
హర్షించెను.

అంగదేశపు రాకుమార్తె అంబాలిక యమిత సౌందర్య
వతి. ఆమెను వివాహమాడవలెనని యెన్నో దినములనుండి
చండవర్మ వేచియుండెను. అంత నొకనాఁడు చండవర్మ సకల
సైన్యసమేతుఁడై యంగదేశముమీఁదికి దండెత్తెను. ఉభయ
సైన్యంబులకుఁ బోరు ముమ్మరముగా సాగెను. కాని యా
సమరమున నంగదేశపు నృపాలుఁ డోడిపోయెను. అంత చండ
వర్మ యతని బంధించి, యా రాజ్యమును స్వాధీన మొన
రించుకొనెను. పిదప నంతఃపురమునందున్న అంబాలికను
నపహరించి యవంతీపట్టణమునకు గొనితెచ్చెను.

రాజవాహనుని సంహరించుటకు నియమించిన మదకరి
యతనినిఁ జంపుటకు మారుగాఁ దత్పాదంబులకుఁ గట్టిన

సంకెళ్ళను నూడదీసెను. అట్లు బంధములను వీడినంత రాజ
 వాహనుడమిత కోపోద్రిక్త మానసుడై, ఖడ్గమును జేబూని
 చండవర్మను సహరింప బోయెను. అచ్చట చండవర్మను
 అపహరవర్మ వధించెను. వెంటనే యతఁడంబాలికను విడి
 పించి వచ్చుచు రాజవాహనున కెదురయ్యెను. అంత నా
 మిత్రునిఁ గాంచినంతన నమితానందమును జెందెను. చిరకాల
 సమాగమ స్నేహితులగుటచే నుభయులు కాఁగలింపుకొనిరి.
 అంత ప్రహరవర్మ 'రాజకుమారా! చండవర్మపై దండెత్తిన
 వాఁడ నేనె. అంగదేశపు రాజున సింహవర్మకు నితఁడు
 గలిగించిన యపకారమునకుఁ బ్రతీకారుమును గావించితిని.
 నా స్నేహితుడయిన ధనమిత్రుఁడా సింహవర్మకు నత్యం
 తాపుఁడు. అదియును గాక మనమిత్రులందఱు చటనే
 యున్నా' రనియుఁ జెప్పుచు సింహవర్మ పుత్రికయగు నంబాలి
 కను జూపెను. పిదప అపహరవర్మ రాజవాహనునిఁ
 దోడ్కొని ధనగుప్తుని సేనా శిబిరమునకుఁ బోయెను. రాజ
 వాహనునిఁ గాంచి మిత్రులందఱు మిక్కిలి గంతోషవారాశి
 నోలలాడిరి. ఒకరికథ లొకరు చెప్పికొనిరి. రాజవాహనుఁడు
 పుష్పద్యువ సోమదత్తుల కథలు మిగిలినవారికిఁ జెప్పి వారిని
 హర్షవర్షమునఁ దడిపెను. పిదప రాజవాహనుఁడు అపహర
 వర్మచు గాంచి 'మిత్రమా! నీ వెందేగితివి? అందు గలి
 గిన విచిత్రములేమి? సింహవర్మ, ధనమిత్రాదు లెట్లు నీకుఁ
 బాచయమైరి? అంతయు నాకు విశదము గావింపు' మని
 యడిగెను. అంత నా అపహరవర్మ తనకథను నిట్లు జెప్పఁ
 దొడంగెను.

అ ప హ ర వ ర్మ క థ

రాజవాహనుడు దన వృత్తాంతమును నడిగిన అపహర వర్మ “మిత్రమా! నీవు పోయిన పిదప మే మచ్చట గొన్నా భృంతిమి. కానినీయునికి తెలియక యొక్కొక్కర యొక్కొక్క దిక్కునకుఁ బోయితిమి. నేను బోయిన దిక్కునందు నీజాడ యొక్కడ తెలియఁజాలక పోయితిని. అట్లు నే నతి విషాదముతో దిరిగి, తిరిగి గంగానది యొడ్డునకుఁజేరి కింక ర్తవ్య తామూఁడు నయియుంటిని. ఆ ప్రాంతమునందు మరీచిమహర్షి యాశ్రమము గలదని వింటిని. ఆతఁడతి మక్కిమోపేతుఁడనికూడ వినియుంటిని. లందుచేత నమ్మహర్షి కృపవలననీవృత్తాంత మరయఁగల నని యాశించితిని. నాయాశ లడియాశలయ్యెను. ప్రస్తుతమ మ్మహర్షి చంపానగరమునందున్న లావణ్యవతి యయిన కామ మంజరి యను వేశ్యకు దాసుఁడనయినట్లుగా విని నిగాశఁ జెందితిని. కాని యమ్మహర్షుని దర్శించినందువలన ఫలితము లేక పోయినను, నష్టము లేదుకదా యని భావించి, యతివేగంబున నమ్మహర్షి యాశ్రమంబునకుఁ జేరితిని. కాని యస్పృహ మ్ముని తపోనిష్ఠయందుండెను. కొంతసేపు మహామునికడనిలిచి యుంటిని. పిదప సతఁడు నిష్క చాలించి నా ప్రణామంబుల స్వీకరించి, నా యుదంతమును నడిగెను. అప్పుడు మదుదంత మును నాద్యంతమును దెలియఁజేసి తనపైఁ గరుణింపమని వేడికొంటిని. అందు కాతఁడు ప్రస్తుత మెవ్వరినఁ గరుణింప లేని స్థితియందుంటిననియు, నందుకుఁ గారణ మా కామ మంజరి యనియు, నాపె తనను మోసఁగించినదనియుఁ దెలిపెను. నా ప్రభమమున విన్నదానికి మ్మహాముని వచించిన

దానికిఁ జాల వ్యత్యాసముండుటచే నా కామమంజరి కావించిన మోసమును గూర్చి తెలియఁగోరిన నమ్మని 'కామమంజరి తన సహోదరితోఁ బుతమాడి తన ప్రజ్ఞ ప్రదర్శింపఁ జేయుటకుఁ దనను స్వాధీన మొనరించుకొనినదనియుఁ దన సంకల్పము నెరవేరఁగానే తనను మోసగించిన దనియుఁ దత్సాప ఫలితముగాఁ దన తపోబలము సర్వము విఫలమయినదనియు, మరల నద్దానిని సంపాదించుటకుఁ దపము గావింపుచుంటి' ననియుఁ దెలిపెను. మఱియు నాతఁడు నేను చంపానగరమందుండెనేని మేలు గలుగుననియు బలికెను. అంత నమ్మనికడ శలవు గైకొని, చంపానగరమునకు బయలుదేరితిని. మధ్యమార్గమునందు వసుపాలితుండను మరియొక సన్యాసిని దర్శించితిని. అతఁడుగూడ కామమంజరి కృత్రిమ ప్రేమ పాశంబునఁ జిక్కి భ్రష్టుడయ్యెను. అందుచేత నీ నిఱువురచరిత్రలను బూర్ణముగాఁ దెలిసికొని యుండుటచే చంపానగరమం దతి జాగరూకత వహింప నిశ్చయించితిని. తరువాతఁ గొన్ని దినంబులకు నా చంపానగరమును జేరితిని.

అస్పృశమునందు ధనపంతు లధికముగా నుండిరి. వారందఱు దానధర్మంబులందు విముఖులే. అందుచేత వారిని లొంగదీయుటకుఁ జోరత్వముగాని జూదముగాని యవలంబించినచో సులభమగు నుపాయము గలదు. అప్పుడు నేను నా విద్యాకౌశలమంతయు నుపయోగించి, ద్యూతమునందుఁ బ్రవేశించి యందు నేర్పరితనమును సంపాదించితిని. అందు మూలమున జూదగాంధ్రైల్లు నాకు మిత్రులైరి. పిదప వారి సాయముతోఁ జోరత్వమును నారంభించితిని. అందుఁ బ్రవీ

తన నార్జించితిని. దానివలనఁ జోరులెల్లరు నన్ను నాయకునిగా
 నెన్నుకొనిరి. అందులో విమర్థకుఁ డనువాఁడు నాకుఁ బరమ
 విశ్వాసపాత్రుఁడయ్యెను. అతఁడు కార్యకుశలుఁడు. ప్రతిభా
 వంతుఁ డగుటచేఁ దన్నగరమందలి విషయంబు లెప్పటి
 కప్పుడు నాకుఁ దెలియుచుండెను. అప్పురమునందు కుబేర
 మిత్రుఁడను నొక ధనికుఁడు గలఁడు. అతనికొక కుమార్తె
 గలదు. ఆమె ధనమిత్రుఁడను యువకునిఁ బెండ్లియాడ నిశ్చ
 యించుకొనెను. కాని కుబేరమిత్రుఁడు అర్థపతియను నొక
 ధనవంతుని కొనంగ నిర్ణయించెను. ఈ విషయము విమర్థకుని
 మూలమున నెఱింగితిని. ఒకనాఁడు నేను నా కుబేరమిత్రుని
 గృహమున కర్ధరాత్రిఁ జేరి పెరటియందుంటిని. అక్కడ నా
 కతని కుమార్తె గనబడెను. ఆరాత్రి దాను ప్రేమించిన ధన
 మిత్రునితోఁ గలసి యెచ్చటికైనను బోవ నిర్ణయించుకొని
 యతని రాకకై వేచియుండెను. అప్పుడామె నన్నుఁ జూచి
 భయపడెను. అప్పు డామెకడకుఁ జేరి యామెను భయపడవల
 దని చెప్పితిని. అందుకామె తన యుదంతమును జెప్పి సహాయ
 మొనరింపుమని నన్నుఁ బ్రార్థించెను. అంత శేనామెను
 దిన్నఁగా ధనమిత్రుని గృహమునకుఁ జేర్చితిని. అప్పు డాతఁ
 డంతయు గ్రహించి నాకుఁ దగిన శౌరవం బొసంగెను. అంత
 నాతనితో 'ధనగుప్తా! నాకుఁ జేతనగు నుపకారము మీ
 కెప్పుడును గలుగఁగలదు. కాన మీరు కుబేరదత్తునకు
 భయపడి యీ నగరమును వీడిపోకుఁడు. సమయముకొఱకు
 నోర్చి వహించిన కార్యములెల్ల ననుకూల పడఁగలవని చెప్పి,
 వారికడ శలవు గైకొని వచ్చితిని.

మరునాటినుండియు ధనమిత్రుఁడు నాకత్యంత మిత్రుఁడయ్యెను. నేనాతని విఖ్యాతి యధికమగునట్లు సనేక విధములుగాఁ బ్రవాదులు ప్రచారమగునట్లు గావించితిని. నానాటి కతని యశము ప్రబలమగుచుండెను. ఒకనాటి రాత్రి నా పరివారముతో వాగు మంజరి సహోదరియగు రాగమంజరి యింటికిఁ బోయితిని. కాని యా రాగమంజరిని గాంచి నప్పుడు నాకు రాగమే యుదయించి, చేయఁదలఁచుకొనిన కార్యక్రమము జరుగనీయకపోయితిని. అంత నామెయు నన్నుఁ జూచి యప్రయత్నముగా నామీఁద రాగము గలిగినట్లు లామె చేష్టలమూలమున గ్రహింపఁ గలిగితిని. పిదప నామెతోఁ మరునాఁడు వత్తుననిషలికి తిరిగి నాపరివారముతో వచ్చితిని. నానాటికి రాకపోకల మూలముగా రాగమంజరికి నాకుఁ బ్రబలమైతి గలిగి, తుదకు వివాహమునకు దారిదీయు పరిస్థితులు గలిగినవి. కాని యీ వివాహమునకు కామమంజరి యంగీకరింపదనియు, నందుకనుకూల పరిస్థితులఁ గలిపింపఁ జేయుమని రాగమంజరి నన్నుఁ బ్రార్థించెను.

అంత నేను నాలోచించి, యొక బంగారు గారిడీ గిన్నెను గొని కామమంజరి గృహంబునకుఁ బోయితిని. ఆమె నన్నుఁ జూచి గౌరవించెను. అప్పుడు నా వృత్తాంతమును జెప్పి, వివాహమున కంగీకరింపుమని కోరితిని. అందుకుఁ బ్రతిఫలముగా నొక బంగారు గారిడీ గిన్నెను బహూకరించితిని. దానినిఁ జూడఁగనే యెట్టకేలకు నామె సమ్మతించెను. పిదప నొక శుభముహూర్తంబున రాగమంజరిని వివాహమాడితిని. వివాహసంతరము నేను నా స్నేహితుల సహాయముతో అర్ధ

పతిమీఁద నొక నిందను బ్రచారమును జేయించితిని. అతఁడు ధనమిత్రుని గృహమున నున్న బంగారుగిన్నె దొంగిలించి కామ మంజరికి నిచ్చినాఁడని యొక వాదును బ్రచార మధికముగాఁగ జేసితిని. అందుకుఁ దోడుగా ధనమిత్రునిచే దన బంగారు గిన్నెను గూర్చి యటనటఁ బ్రచారంబు గావింపఁ జేసితిని. ఈ విషయము మహారాజుకుఁ దెలిసి విచారించి, యద్ధిపతి దోషియని నిర్ణయించి, యా సగరమునుండి వెడలునట్లు గావించెను.

బంగారుగిన్నె స్వర్ణ దానపకుల కమిత స్వర్ణమును నీయఁగలదని మఱియొక ప్రవామను బ్రచారమును గావించి తిని. కామమంజరి యదివిని, నిజమనివిశ్వసించి, తాను విటుల కడనుండి యార్జించిన బంగారమునెల్ల నందరికి దానమును గావింపఁజొచ్చినది. కాని ఫలిత మేమాత్రము లేకపోయినది. ఇంతలో నామె దొంగవస్తువును గైకొనినదను నేరముచేఁ గారాగృహమునందు నివసింపఁగలిగెను. పిదపఁ గుబేరదత్తు ధనమిత్రుని మంచితనమును గురుతించి, యతనికిఁ దన కుమార్తె నొసంగి వివాహము గావింప నిశ్చయించుకొనెను. ఒక శుభముహూర్తంబున వారిటువురకు వివాహము గావించెను. నాటినుండి వారు సుఖభోగంబు లనుభవింపఁ దొడఁ గిరి.

ఇట్లుండ చండవర్మ, సింహవర్మపైకి హఠాత్తుగా దండెత్తి గెలిచి, యతని సుతయుగు సంబాలికను గొనితెచ్చె నను విషయము నాకు నిన్న తెలిసినది. నే నా యంబాలిక వయోగుణ రూపంబుల మెచ్చి వివాహమాడ నిశ్చయించు

కొంటిని. అందుచేత నా మిత్రులను దోడుకొని, యెల్లొ కొట
యందుఁ బ్రవేశించి యతని సంహరించి యంబాలికను విడి
పించి గైకొని పోవుచుండ నీ దర్శనమయినది. అన్నిటికన్న
మిక్కిలి యానందము గూర్చినది నెను. ఈ కథను విని మిత్రు
లానందాశ్చర్య నిమగ్నులై 'మిత్రుడా ఇక నేమున్నది-శుభ
ముహూర్తంబున అంబాలికను నీవు- అవంతి నుందరిని రాజ
వాహనుఁడు వివాహమాడుటయే సశేష' మనిరి. అందుకు
సింహవర్మ మిక్కిలి యానందించెను. అంత రాజవాహనుఁ
డానందపరవశుడై, ఉపహారవర్మను గాంచి, 'మిత్రుడా!
నీ ధైర్యసాహసోపేతమైన కథనుగూడఁ జెప్పి మా కానంద
మును గూర్పు' మని చెప్పెను.

ఉ ప హ ర వ ర్మ క థ

అంత నా ఉపహారవర్మ యమిత సంతోషంబుతోఁ
దన కథ నిట్లు దెలుపఁ బ్రారంభించెను. రాజకుమారా! నేను
నిన్ను వెనుకట పోకదిశ బయలుదేరితిని. అనేక నగరంబు
లందుఁ బరిశోధించితినిఁ గాని నీ యునికి తెలియదయ్యెను.
పిదప మిథిలా నగరమును సమీపించుచుండ నొక వృద్ధురాలు
శోకించుచుండెను. అందుకుఁ గారణ మరయఁగోరి యామెను
సమీపించితిని. ఆ మెకడకుఁ జేరఁగనే యామె మఱిత బిగ్గ
రగా దుఃఖించుచుండెను. అంత నా ముసలిదానినిఁ గాంచి
'అమ్మా! దేని యిట్లు శోకింపుచుంటివి? నీకేదేని సహ
యము కాపాడియున్నచోఁ దప్పక గావించును. యధేచ్ఛగా
నాకుఁ దెలుపు' నని కోరితిని. అంత నాయవ్వు 'అయ్యో

యీ మిథిల రాజును ప్రహారవర్మ మగధేశుడయిన రాజ హంసునకుఁ బరమ హేతుఁడు. వారి రాణులయిన ప్రియంవదా వసుమతులు నా కత్యంతాప్తులయిన మిత్రులు. అందుచేత రాజహంసునకు మాళవరాజుతోఁ బోరుగలిగినప్పు డాతనికి సాయము గావింపఁ గాటలీపుత్రమున కరిగెను. అంత నా నృపతి మాళవరాజుతో నెదుర్కొని యోడి యరణ్యములఁ జేరి నివశింపఁ దొడఁగెను. ప్రహారవర్మకూడ నోడి యడవుల పాలై, మార్గమధ్యంబునఁ జోరులచేతఁ జిక్కెను. ఆ సమయంబున నాతని కుమారులు నా కడనుండిరి. వాగుకూడా వారి చేతఁబడి' రని చెప్పి బిట్టుగా దుఃఖింపఁదొడఁగెను. అంతట నేనా కథను విని ప్రహారవర్మ, ప్రియంవదలు జననీ జనకు లనియు, వారిప్పుడు విరోధుల బందీలుగా నున్నారనియు గ్రహించితిని. అప్పుడామెతో నా యుదంతమంతయుఁ దెలిపి, తల్లిదండ్రులను జెఱునుండి విడిపించుటకు నేను ప్రయత్నింపఁ గలననియు, శోకింపవలదనియు నుడివితిని.

అంత నా వృద్ధస్త్రీ నన్ను విశ్వసించి నగరంబులోనికిఁ దోడ్కొనిపోయెను. అప్పుడా మిథిలానగరమును వికటవర్మ పాలించుచుండెను. ఆతని భార్య కల్పసుందరి. ఆ రాణికడ నీ ముదుసలి కుమార్తె పుష్పరిక దాసీగాఁ బని చేయుచుండెను. అంత నా పుష్పరిక కడకు నన్నుఁ గొనిపోయి పరిచయమును గావించెను. నేనా పరిచయమును వినియోగించుకొని, యామె మూలమున కల్పసుందరికిని, వికటవర్మకును భేదాభిప్రాయంబు గలిగింప నిశ్చయించితిని. ఆ వృద్ధకాంత యీ విషయమునందు నాకు మిక్కిలి దోడ్పడెను. కాని

యట్లు గావించుట నాకు ధర్మము క్తముగఁ గనఁబడలేదు. నా జననీ జనకులను విడిపించుట కంతకన్న నింకొక యుపాయము నాకుఁదోచలేదు. మంచిపనికై చేయు ప్రయత్నము నందు సాధనోపాయంబులందలి మంచి చెడులు ప్రధానంకాదు. చాని పరిణామమే ముఖ్యమని నాయాత్మ తెలిపినది. అందుచేత నేనా కార్యమును గావించుటకు దృఢ నిశ్చయమును గావించుకొంటిని.

నా జననీ జనకుల బాధ విముక్తికై రాజదంపతులకు భేదాభిప్రాయంబులను గల్పించుటకు నిశ్చయించుకొంటిని. పుష్పరిక సహాయము మూలముగ మహారాణి కల్పసుందరినిఁ గలిసికొన నవకాశము లభించినది. ఆమెకు నామీద సంపూర్ణాభిమానము గలుగునట్లు వర్తించితిని. ఒకనాఁ డామెతో సంభాషింపుచు, నా చిత్రమును నామెకొసంగి, 'యీ చిత్రమును రాజుకుఁజూపి, యిట్టి సుందర దేహము మీ కొనఁగూర నంగీకరింతురా!' అని యడుగమనియు, నందుకాఠఁడంగీకరించినచో, మంత్రి సామంతాదులకీ చిత్రమును జూపి, యందుకై యొక యజ్ఞమును గావించుటకుఁ బ్రోత్సహింపు' మని కోరితిని. అందుకమ్మహారాణి యంగీకరించెను. పిదప నామె యాచిత్రమును మహారాజుకుఁజూపి, నేను చెప్పినట్లుల నడిగెను. అప్పుడాఠఁ డబ్బురపడి యిట్టి దేహమును నాతఁడు వాంఛించి, యజ్ఞమును నొనరింప నిష్టపడెను. అందుకుఁగావలసిన సంభారంబులన్నియు సిద్ధపరుపమని మంత్రుల కాదేశించెను.

పిదప నమావాస్యనాటి రాత్రి యజ్ఞమును నా రాజు ప్రారంభించెను. నేనా సమయంబున గల్పసుందరి వేషంబును ధరించితిని. వికటవర్మ నన్ను కల్పసుందరియనియే నిజముగా భావించెను. అంత నేనాతనితో 'మహారాజా! యజ్ఞాంతము నందు మీరు దివ్యరూపమును ధరింపఁగలరు. అట్టి సమయంబున నన్ను నిజముగా మరువఁగల' రని మృదుమధురముగాఁ బలికితిని. అందుకాతఁడు మహారాణీ! యల్లెన్నటికినీ జరుగదు. నీవు నా ప్రేయసివికదా! నన్ను విశ్వసింపలేకపోయితివా?' యనెను. 'అవును. అల్లెన్నటికినీ జరుగదు' అని యని, 'మహారాజా! యజ్ఞాంతమగుచున్నది. మీ మనస్సునందున్న ముఖ్యరహస్యంబు లిట జెప్పినచో నవి సుఖాంతమగునుగదా' యంటిని. అందుకాతఁడు ప్రహరవర్మను వధించుటయు, పూడదేశమును జయింపవలెననియు, నొక యరబ్బీ వర్తకుని దిగ్గరి నున్న యొక యమూల్యరత్నమును బ్రగ్రహింపవలెననియు, అనంతసిరుని సంహరింపవలెననియుఁ జెలిపెను. అంతట నేదో మిషబన్ని యావలకు వచ్చితిని పిదప నతఁడు యజ్ఞము పూర్తికాగానే విశ్రాంతిగృహంబునకు వచ్చుచుండ మిథ్యన నతిసనిఁ గత్తితోఁ బొడిచి మృతిఁజెందఁజేసితిని. పిదప నా ప్రేతమును జిత్రవధగావించి యగ్ని కాహుతి గావించి యధారూపముగా నీవలకు వచ్చితిని.

ప్రథమమున నా చిత్రమును గాంచినవారు, గూపము మోసమున వికటవర్మగానే నన్ను భావించి యమిత భక్తి ప్రసక్తులతో సంచరింపఁ దొడంగిరి. నేను మరునాఁడు మా జిహ్వ జీవుల బంధవిముక్తులఁ గావించి, వారికి యధా

పూర్వకముగా రాజ్యమును నప్పగించితిని. పిదప వారితో నీ విషయంబులం దెలిసి యానందచిత్తుల గావించితిని. ఇంతలో సింహవర్మ సహాయార్థము సైన్యముతో నిచ్చటికి వచ్చితిని. నా భాగ్యవశమున మీరు నా సహోదరుఁడు గనఁబడినారు. నాకెంతో సంతోషము గలిగినది. మీ కథలు కూడ వినవలెనని యమితకుతూహలముతో నుంటిని. అంతట రాజనాహనుఁ డానందించి యర్థపాలునిఁగాంచి 'మిత్రమా! నీవుపోయిన దిశయందు జరిగిన విచిత్రముకూడ విననుత్సాహపడుచున్నారము. కానఁ జెప్పి మమ్మానందింపఁజేయవలెనని యునెను. అంతట సర్థపాలుఁడు దనకథను నిట్లు వచియింపఁదొడఁగెను.

అ ర్థ పా లు ని క థ

ఉపహారవర్మ తనకథను చెప్పి మిత్రులనందఱి నానందవారాళిన నోలార్చెను. అంత రాజనాహనుఁ డర్థపాలుఁగాంచి 'మిత్రుఁడా! నన్ను వెదకుటకై నీవెందేఁగితివి? అందు గల విశేషంబులేమి?' యని ప్రశ్నించెను. అంత నతఁడు రాజనందనా ! నిన్ను వెదకుట కనేక దేశంబులఁ దిరిగి, కడకు కాశీపట్టణము చేరుకొంటిని. అది నాకుఁ గ్రోత్త ప్రదేశము. అప్పరమున నొక బలశాలి గలఁడనియు, విని యతని కడకుఁ బోయితిని. అతఁడు నన్ను మిక్కిలి గౌరవించెను. పిదప నతని యుదంతమెల్ల నిట్లు నాకు వచియింపఁ దొడంగెను. తానొక నగరనాయకుని పుత్రుఁడననియు, దన పేరు పూర్ణభద్రుఁడనియు, నిప్పరమున నొక చోరకార్యమునందు

బట్టుబడినాడననియు, నందుమూలమునఁ దనకు మరణశిక్ష
 విధింపఁబడెననియు, దనను సంహరింపవచ్చిన మదకరిని నెది
 రింపఁ గలుగుటచే నృపతి ముఖ్యామాత్యుఁడయిన కామ
 పాలుఁడు దనను మెచ్చుకొని, దొంగతనము మానినచో
 నతఁడు దనను కాపాడఁగలనని వాగ్దానమును జేసిరా
 ఁడనియు, నందుచేత నాటినుండి యా చోరవృత్తిని మాని
 నందున నతఁడు గౌరవించి తనకడ దనను నిలిపికొనినాడనియుఁ
 దెలిపెను. అంత నేను మిక్కిలి ముదమంది 'మహాశయా! ఓ
 చరిత్రము మిక్కిలియభినందనీయము. మీతో నాకుఁగలిసికొను
 సదృష్టమును గూర్చి వచింపఁజాలను. కాని యింకొకటి మీ
 మూలమునఁ దెలిసికొనవలయునని కోరుచుంటిని. కామ
 పాలుని పూర్వ వృత్తాంతమును దెలియఁజేయ గోరెద' నని
 యర్జించితిని. అంత నాతఁ డెంతో హర్షించి, 'మిత్రుఁడా!
 నీవడిగిన విషయమును బూర్ణముగాఁ దెలిపెదను. పాటలీపుత్ర
 మంత్రియగు ధర్మపాలునకు సుమిత్రుఁడు, కామపాలుఁ డను
 నిరువురు నందనులు గలరు. ఆ కామపాలుఁడే యితఁడు. ఇతఁడు
 చిన్నవయస్సుననే యిల్లు విడిచి కాళికిఁ జేరుకొనినాఁడు.
 దైవవశమున కాశీరాజు చండసింహుని కుమార్తె కాంతి
 మతితోఁ గామపాలునికి సంబంధము గలిగినది. ఆ సంబంధము
 మూలమున నొక కుమారుఁ డామెకు జన్మించెను. ఆ రహస్య
 మితరులకు, దెలియఁగూడదు భయముచేఁ గామపాలుఁ డా
 బాలుని స్మశానమునందుఁ బడవైచెను. కాని యా రహస్యము
 మాత్రము దాగలేదు. చండవర్మకుఁ దెలియవచ్చెను. అంత

నలేడు భయముచేంది, యొక యర్థరాత్రి సమయంబున నరణ్యమునకుఁ బారిపోయెను.

అచట నొకకాంత విలపించుచుఁ గనబడెను. అతఁడామెకడకుఁ జేరి యామె యుదంతమును నరయఁగోరెను. అప్పుడామె కాశీ శృశాసములో నొక బాలుఁడు లభించెననియు, నతనినిఁదాను వసుమతి కప్పగించితినిని దెలిపెను. ఆమె కాంతిమతికి జన్మాంతర స్నేహితురాలనియుఁగూడఁ దెలిపెను. అంత నామె తానుగూడ నా భార్యనయ్యే దెలిపి, తనను స్వీకరింపుమని తెలిపెను. అట్లు స్వీకరింపనిచో దాను మరణింపవలసి వచ్చుననియుఁ దెలిపెను. అంతనామె వృత్తి జెందినచో స్త్రీహత్యా పాదజము సంభవించునని భయపడి, యామెను స్వీకరించితిని. పిదపఁ గొన్నిదినంబుల నామె సహాయంబువలనఁ జండసింహుని జయించి, కామపాలుఁడు కాంతిమతిని వివాహమాడెను. పిదపఁ జండసింహుఁడు కామపాలుని నీ రాజ్యమున కుత్తరాధికారిగా నియమించెను.

తదాదిగా కామపాలుఁడు కాశీరాజ్యమునకు మంత్రిగా నుండెను. ఈవిషయమును నాకొక నాఁడొకఁడు స్వయముగాఁ దెలిపెను. పిదప చండసింహుఁడు మరణించెను. కాని యాతఁడు రాజుకాలేదు. సింహాఘోషుఁడు రాజయ్యెను. అంతట సింహాఘోషుఁడు కామపాలుని బంధించి యురిశిక్ష వైచెను. 'నేఁడా కామపాలునివధించుదిన'మని బిట్టుగా దుఃఖించెను. అంత నేను మిక్కిలి లోన విచారించితిని. అతఁడు చెప్పినదానినిఁబట్టి కామపాలుఁడు నా తండ్రియనియుఁ గాంతిమతి నా తల్లియని గ్రహించితిని. వారిని బంధవిముక్తులఁ

గావించుటయే నా విద్యుక్తధర్మముగా భావించితిని. అంత
 నేనాతనితో నా యువంతమును నెల్లచెప్పి నాకు సహాయ
 మొనరింపుమని కోరితిని. అందుకతఁడు సంతోషించెను.
 వెంటనే నే నాతనిసాయము మూలమున ముందుగా నా
 జననియగు కాంతిమతిని దర్శించి యామెతో నా విషయ
 మును మొనటఁ జెప్పితిని. ఆమె యంతయో సంతసించి నన్నుఁ
 గొగలించుకొనినది. పిదప నేనామెను సహగమనమునుగావించుటకు
 సిద్ధపడునట్లు నటించమని చెప్పితిని. వధ్య ప్రదేశమున
 సహగమనమునకు నామెకని చితి నే గ్పాటు గావించిరి. ఆమె
 నటకుఁ గొనితెచ్చిరి. పిదప నచ్చటకుఁ గామపాలునిఁ గూర్చఁ
 దెచ్చిరి. నేనంత నొక సర్పమును గొని యటకుఁ బోయితిని.
 సమయమును గాంచి నా సర్పమును మా తండ్రిగారిపై విసరి
 తిని. అంతట నా సర్పమతనిఁగఱచెను. రాజభటులు తత్తకు
 పాటుఁజెందిరి. వారు గావించుపనికి పూర్తిగా భగ్నమయ్యెను.
 నే నా సమయముచుగాంచి. మా తండ్రికడకుఁ జని, మందు
 పెట్టి, కొంతవరకు స్పృహలేక పడియుండి మరణించినవాని
 వలె నటించమని యాయనకుఁ దెలిపితిని. అందుకాయన సమ్మ
 తించినట్లు జేసెను.

రాజభటులు, ప్రజ లాతఁడు నిజముగా మరణించెనని
 నిశ్చయించి వారిని వదిలిపోయిరి. అంతట నచ్చట నున్న
 పూర్ణభద్రుని సహాయముతో నా జననీ జనకులను సురక్షిత
 ప్రదేశమునకుఁ జేర్చితిని. అట వారు రహస్యముగా వసించు
 చుండిరి. ఇంతలో నేను సింహఘోషుని సోదరుని కుమార్తె
 యగు మణికర్ణికకు నొక ప్రమాదమును దప్పించుటచే నామె

నాయందు మిక్కిలి యనురాగము కలదయ్యెను. ఆమె సహాయము మూలముగా సింహఘోషుని యంతఃపురమునఁ బ్రవేశించి, యతనిని బంధించి యా రాజ్యమును వశమును జేసికొంటిని. మఱి నా జనకుఁడగు కామపాలుని రాజుగాఁ జేసి వారి కానందమును గూర్చితిని. పిదప నొక శుభముహూర్తంబున మణికణ్ణికకు నాకును వివాహమయ్యెను. ఇంతలో సింహవర్మకు సహాయార్థమై వచ్చిన మీ దర్శనమయ్యెను. నాయానందమునకు 'మేరలేదు' అనెను. అంత రాజవాహనుఁడు, మిత్రులీ కథ విని మిక్కిలి యానందించిరి. అంత రాజవాహనుఁడు 'మిత్రమా! నీవు చూపిన ప్రజ్ఞ యద్వితీయమైనది. కాని సింహఘోషుని బంధించుటలోఁ బొరపాటు గావించితివి. వెంటనే యతనిని విడిపించి నాకడకుఁ బంపు' మని తెలిపి, ప్రమతినిగాంచి 'మిత్రమా! నీకథను దెలిపి మా కెల్లర కానందమును గూర్పు' మని తెలిపెను. అంత నా ప్రమతి యిట్లు చెప్పందొడంగెను.

ప్ర మ తి క థ

"రాజనందనా! నీకొఱకు బాధపడి నిన్ను సనేక ప్రదేశంబులఁ బరిశోధింపుచుఁ దుదకు వింధ్యాటవినిఁ జేరుకొంటిని. అందొక శిలాతలంబుపై విశ్రమించితిని. వెంటనే నాకు నిదురఁగలిగినది. అప్పుడు స్వప్నమున నాకొక శృంగారవతి కనఁబడినది. ఆమెను గాంచినంతనే నాకు రాగోదయమయినది. ఆమెకూడ నాయందుఁ బ్రేమఁ జూపినది. వెంటనే నాకు మెలకువ గలిగినది. అప్పుడు నాకెదురుగా నొక కాంత

నిలిచియుండెను. ఆమె నన్నతి పుత్రవాత్స్ల్యముతోఁ దీసి
కొగలించుకొని 'కుమారా! నీవు నన్నెఱుగవు. నేను యక్ష
కాంతను. కామపాలుని యర్థాంగినిని. ఒకానొక శాపము
వలన నీ యరణ్యంబులందు సంచరింపుచుంటిని. నాకు
శాపాంతమయినది. అందుచే మరల నాతని కడకుఁ బోవు
చుంటిని. మధ్యమార్గంబున నిన్నుఁగాంచి, యిట కరుదెంచి
తిని. ఇక్కడకు శ్రావస్తీనగరం బతి సమీపంబునఁ గలదు. నీ
వటకుఁ బోయినచో నీకు శుభము లొనఁగూరఁగల' వని చెప్పి
యామె యంతర్ధానమయ్యెను. అంత నే నాశ్చర్యమును జెంది.
యామె చెప్పిన ప్రకారము శ్రావస్తీకి బయలుదేరితిని. మధ్య
మార్గంబున నాకొక బ్రాహ్మణుని స్నేహితము లభించెను.
అతఁడు నా విషయమును విని, సమయము గలిగినప్పుడు
నాకుఁ దాను దోడ్పడఁగలనని చెప్పి నన్ను శ్రావస్తీనగ
రంబునకుఁ బంపి తన నిర్ణయప్రదేశమునకుం బోయినాఁడు.

అంతట నేను శ్రావస్తీ నగరంబునం బ్రవేశించితిని.
అన్నగరము నాకుఁ గ్రొత్తయగుటచే నా నగర బహిర్
ద్యానమునందు విశ్రమించితిని. అట్లు గొంతసేపు నిద్రించి
మేలుకొనుసరికి, నా యెదుటన నొకదాది తన చేతిలో నున్న
చిత్రముతో నన్నుఁ బోల్పుచుండెను. అంత నే నామెను
నడుగ నామె యా శ్రావస్తీనగర రాజకుమార్తె యగు
నవమల్లికకు సంతరంగిక స్నేహితురాలననియుఁ దెలిపెను.
అంత నేను నాకుఁ గలయందుఁ గనఁబడిన సుందరిని నామె
కడనున్న చిత్రము ప్రక్క జెరించితిని. అంత నా చిత్ర
మును గాంచి యామె యద్భుతాశ్చర్య మనస్కయై, యిది

నిజముగా నవమల్లిక చిత్రమని చెప్పి నా నైపుణ్యమున కామె
మెచ్చుకొనెను. అంతవామె నన్ను నవమల్లికకుఁ బరిచయ
ముచు గావించుటకుఁ బ్రయత్నింతుననియుఁ దెలిపెను. పిదప
నాకడ శలవు గైకొనిపోయెను. అంత నేను మార్గమధ్యం
బున హితుఁడయిన బ్రాహ్మణుని కడకుఁబోయి, జరిగినదెల్ల
నాతనికిఁ జెప్పి సాయమొనరింపుమని కోరితిని. అంతనతఁడు
నన్నుఁ దనకుమార్తెగా వేషమువేసి రాజదర్బారునకుఁగొని
పోయెను. పిదప నా బ్రాహ్మణుఁడు దాను కాశీకిఁ బయనము
గట్టుచున్నట్టును, సందాక తన కుమార్తెను రాణీవాసములో
నుంచునట్లేర్పాటు జేయింపమని కోరెను. అందుకు నృపాలుఁ
డంగీకరించి, నన్ను సంతఃపురమునకుఁ బంపెను. నేనా నవ
మల్లికతో, యధేచ్ఛగా సుఖపుచుఁ గొన్నాళ్ళు వసించితిని.
పిదపఁ గొన్నాళ్ళ కెవరికిఁ దెలుపకుండ నా బ్రాహ్మణుని
గృహంబునకు వచ్చితిని. అంత నా బ్రాహ్మణుఁడు నాయధా
రూపంబుగ నన్నుఁ గొనిపోయి 'మహారాజా! మీకృప
వలన నా యాత్ర నిరాటంకముగా సాగినది. ఆ సందర్భమున
దైవవశమున నితఁడు నాకు లభించినాఁడు. ఇతనికి నాకుమార్తె
నొసఁగి పెండ్లి గావింప నిశ్చయించితి' ననెను. అంత నా రాజు
సమ్మతించి బ్రాహ్మణ పుత్రుకను దోడితెమ్మని యంతఃపురము
నకు సేవకులను బంపెను.

అట నా కుమార్తె యెందుశోధించినను గనఁబడక,
నా వార్తను మహారాజునకుఁ దెలియఁ జేసిరి. రాజామాటవిని
యేమియుఁదోచక మిన్నకుండెను. అదికని బ్రాహ్మణుఁడు
రాజా! యిప్పుడు గడచిన దానికిఁ జింతింపఁ బనిలేదు. నా

కమార్తె యందేపోయి యుండును. ఈ సద్గణమూర్తికిఁ బట్నియగు భాగ్యము నా పుత్రికకు లభింపలేదు. ఇంకేమి చేయఁగలను? కావున నావిజ్ఞప్తిని మన్నించి నీకుమార్తెయగు నవమల్లికను నితఃకొసంగి వివాహమొనరింపుము. నవమల్లికకు నీతఁడు దగిన వరుఁడు. ఇంక నాలోచింపక కర్తవ్యమును నిర్వహించినవాఁడగుదువు' అని చెప్పెను. అంత నా నృపాలుఁడు వేరు గత్యంతరం లేక, మహారాణితోను, నవమల్లికతోను నాలోచించి, యొక శుభముహూర్తంబున నాకును నవమల్లికకును వివాహమొనరించెను. నాటినుండి నవమల్లిక నేను నపరిమిత సౌఖ్యంబులఁ దేలుచున్నను, నీ విషయము తలంపునకు వచ్చినప్పుడల్లా తీరని విచారము గలుగుచుండును. పిదప నవమల్లికతోపాటు నా రాజ్యాధిపత్యముకూడ నాకే లభించెను.

ఇంతలో సింహవర్మ వృత్తాంతము విని సహాయార్థము సైన్యసమేతముగా వచ్చి మిమ్మందఱను జూచు భాగ్యము గలిగినదని వారి నెల్లరను గౌఁగలించుకొనెను. అంత రాజవాహనుఁడు 'ప్రమతీ! నీవు చాల నదృష్టశాలివి. తలవని తలంపుగా, రాజ్యమును, భార్యను బొందితి' వని మెచ్చుచు మిత్రగుప్త మంత్రిగుప్తులను జూచి, మీ వృత్తాంతములను గూడ చెప్పి మమ్మానందపఱుపమని కోరెను. అంతట మిత్రగుప్తుఁడు దన స్నేహితుఁడయిన రాజవాహనుఁడు కోరినదే తడువుగాఁ దనకథను నిట్లు చెప్పఁ బ్రారంభించెను.

మిత్రగుప్తుని కథ

రాజనందనా! నిన్ను వెదుకుచు ననేక ప్రదేశంబులఁ దిరిగితిని. కాని యెక్కడ నీజాడ గనఁబడలేదు. కడకు దామ విస్తరును నగరమును జేరుకొంటిని. అప్పట్లాణమునెల్ల తిరిగి, యొక యుద్వానమునందుఁ జేరితిని. అచట నొకఁ డమిత విచార వదనముతో నింపుసొంపు వెలయునట్లు వీణవాయింపు చుండెను. నేనాతనికడకు జేరితిని. అంత నాతనినిఁ జూచి 'అయ్యా! మీరు మధురాతి మధురముగా వీణ వాయింపు చున్నారు. ఈ విద్యయందలి శక్తి మీ కమోఘముగా నున్నది. కాని మీరే కారణంబుననో విచార వదనులయి యున్నారు. వినవలతునేనిఁ దెలుపఁగోరుచుంటి' నన నాతండు 'అయ్యా! ఈ దేశమును దుంగధన్వుఁడను రాజు పరిపాలింపు చుండెను. అతనికి సంతతిలేదు. అందుచేత నాతఁడి సమీపం బున వెలసియున్న యొక దేవతను నుపాశించెను. ఆ దేవత కరుణించి రాజు స్వప్నమునందుఁ గనఁబడి 'రాజా! నీకచిర కాలంబుననే యొక కుమార్తెయు, నొకకుమారుఁడు జన్మింపఁ గలరు. కాని నీ కుమార్తెకు నేడుసంవత్సరములు ప్రాయము వచ్చునందాఁక నన్ను సేవింపవలయు'నని చెప్పెను. అంత నా నృపతి మేల్కొంచి, యమితానందమును బొంది తన దేవేరికీ విషదుముచు దెలియఁ జేసెను.

అంత కొన్నాళ్ళకు దేవత చెప్పినట్లుగా మా రాజునకు సంతతి గలిగెను. అంతట నా నృపతికుఁ డమితానందంబును జెంది, రాజ్యంబెల్ల నుత్సవంబులచేయుచి, కుమార్తెకు కందు

కవతి యనియు, కుమారునకు భీమధన్వం డనియు నామంబిడి
 యల్లారుముద్దుగాఁ బెంచుచుండెను అంత వా రుభయులు
 ఖోడశకళా చంద్రునివలె, సమస్తవిద్యలం దాటితేరి సవ
 యవ్వన ప్రాయులైరి. కందుకవతికి చంద్రసేన యను నొక
 స్నేహితురాలుగలదు. నేనామెను ప్రేమించితిని. నన్నాచంద్ర
 సేన గాఢముగాఁ బ్రేమించెను. కాని కందుకవతి సోనరుఁడగు
 భీమధన్వండుకూడఁ బ్రేమింపుచుండెను. అతఁడు యువరాజు.
 అందుమూలమున మా వివాహమున కేమైన నాటంకముజరు
 గునా యని చింతఁబొందుచుంటి' ననెను. ఇంతలో నాతఁడు
 చెప్పిన చంద్రసేన యచ్చటకు వచ్చెను. వారి పరిస్పర రాగ
 మును గాంచి వారికెట్లయిన సాయంబు గావింప నిశ్చయించు
 కొంటిని. ఆ చంద్రసేన దేవానియమునందు రాజకుమారి
 నాట్యము గావింపఁ బోవుచున్నదని తెల్పెను. అంత నేనా
 నాట్యమును దిలకింప నుత్సాహపడి వారితోఁగూడ సటకుఁ
 బోయితిని. రాజకుమారి సౌందర్యమును జూచి, నేను సతి
 ముగ్ధుఁడ నయితిని. నన్నా రాజకుమారి యప్రయత్నముగాఁ
 జూచి, మనస్సునందు రాగము నిలపికొనెను. ఈ విషయము
 భీమధన్వండు గాంచుచునే యుండెను.

అనంతర మా రాజపుత్రికఁ గొంతసేపు కందుక క్రీడ
 నాడి, చెలికత్తెలతోఁగూడి యంతఃపురమసకఁ బోయెను.
 భీమధన్వండు మనస్సునందేదియో యాలోచించి, నన్ను
 బంధించి సముద్రమునఁ బడవేయమని సేవకుల కాజ్ఞాపించెను.
 అతఁ డాసతిచ్చిన తడవుగా సేవకులు నన్ను బంధించి సము
 ద్రమునఁ బారవైచిరి. కాని విధి నా కనుకూలుఁ డగుటచే

గొందలు నావికుల మూలమున బ్రతికితిని. ఇంతలో నొక యోడ మా యోడపైకి వచ్చినది. నా పరాక్రమమును జూపి మమ్మెదుర్కొనిన ఓడలోనివారిని జయించి బంధించి తిని. ఆ ఓడ నాయకుఁడు భీమధన్వుఁడే. కొలదిసేపటికి బందీలతో మా యోడ యొక ద్వీపమునకుఁ జేరుకొనెను.

నేనట్లు నా నావికులను గాపాడినందుకు వారు నన్ను శౌరవముగాఁ జూడఁదొడఁగిరి. కాని యొడ్డున నేను చేరు నప్పటి కొక బ్రహ్మరాక్షసుఁడు నన్నడ్డగించి కొన్ని ప్రశ్నలను నడుగఁజొచ్చెను. వానికి నాకీ విధముగా సంభాషణ జరిగినది.

రా : లోకంబునందుఁ గూరతరమయినదేది ?

నే : స్త్రీ హృదయము.

రా : గృహస్థుఁడు వాఁఁఁచునదేమి ?

నే : సుగుణవతియైన సతిని.

రా : కామమనఁగా నేమి ?

నే : మనోవికారము.

రా : ఎంతటి బలవంతమైన కార్యమును సాధించునదేది ?

నే : బుద్ధిబలము.

అని నేను వచించిన సమాధానంబు లా బ్రహ్మరాక్షసునకు నచ్చి నన్ను మెచ్చెను. ఇంతలో నొక రాక్షసుం డొక కాంతను గొనిపోవుట గాంచితిని. అది చూచి కష్టదశ యందున్న యా కాంతను రక్షింపుమని రాక్షసుని గోరితిని. అతఁడు నా కోరిక నంగీకరించి, యా రాక్షసుని నెదురించి,

పోరెను. కాని యా పోరాటమునం దిరువురు మృతిని జెందిరి. అంత నామె నాకడకు వచ్చి నాకు సమస్కరించెను. ఆమె కందుకవతియే. నేనుఁ బ్రేమించిన కందుకవతియే. ఆమె దనను రక్షించినందుకు ననేక కృతజ్ఞతలను దెలిపెను.

అంత నేనామెను గైకొని, యోడనెక్కించి దామలిస్త పురమునకుఁ జేరుకొంటిని. అట దమపుత్రిక గానబడలేదని విరక్తిఁజెంది రాజదంపతులు ప్రాయోపవేశమునకు సన్నద్ధు లగుచుండిరి. ఇంతలో మేమచ్చటికిఁ జేరితిమి. నన్ను, కందుక వతినిఁగాంచి వారు పరమానందభరితులైరి. కందుకవతి జరి గినదెల్ల తల్లిదండ్రులకుఁ జెప్పెను. అంతవారు నేను గావించిన యుపకారమునకుఁ దమకుమార్తెయగు కందుకవతిని నొసఁగి యొక శుభముహూర్తంబునఁ బెండ్లిగావించిరి. పిదప నా రాజ్యమును నాకే సంక్రమింపఁజేసిరి. నేను రాజ్యముతో పాటు కందుకవతితో ననేక సౌఖ్యంబులను బొందుచుంటినిఁ గాని నిన్నుఁ దలంచినప్పుడెల్లా యపరిమిత భేదమును బొందు చుంటిని. అంతకుముందు చంద్రసేనను నా వైనకుని కొసంగి పివాహమును గావించితిని.

ఇంతలో సింహవర్మ సహాయార్థమయి, సైన్యమును గొని యడకు రాగానే దైవసహాయమున మీ దర్శన సమాగ మములు లభించినవి. నాకు బ్రహ్మానందము గలిగినదని మిత్ర గుప్తుడు దన కథను జెప్పెను.

మంత్రి గుప్త నికథ

“మిత్రమా! నీవట్లు పోయిన పిదప నీ కొఱకుఁ జాలకాలము వేచియుంటిమి. కాని నీ జాడ యొకింత గానఁ బడలేదు. అందుచేత నొక్కొక్కర మొక్కొక్క దిశకుఁబోయి తిమి. నేను తూర్పుదిశకుఁ బోవుచు మార్గమధ్యంబున ననేక బ్రదేశంబులందు నిన్ను వెదుకుచుఁ గడకుఁ గళింగదేశమును జేరుకొంటిని. అక్కడ నొక శ్మశానమునందు విశ్రమించితిని. నేను మరల లేచునప్పటికి నొకసేవకుఁ డొకదాసి నాకుఁ గొంతదూరమునఁ గనఁబడిరి. వారట్లు పోవుటకుఁ గారణ మరయఁ దలంచి, వారి సనుసరించితిని. వారు అఘోరసంధి యను నొక సాధువును గూర్చి మాట్లాడుకొనుచు నటనున్న యొక శిథిల దేవాలయమునందుఁ బ్రవేశించిరి. నేను వారికిఁ గనిపింపక వెన్నాడి అక్కడకుఁ జేరితిని. అచ్చట సాధువు అభిచార హోమములను గావింపుచుండెను. పిదప నాతఁడు సేవకునిఁ జూచి ‘కళింగదేశ రాకుమారినిఁ దోడ్కొనిరమ్ము’ మని చెప్పెను. అంత నా నొకరా రాజకన్యనుదెచ్చి యా సాధు ముందిడెను. పాపమా కన్య యమిత భయకంపిత చిత్తముతో నుండెను. దీనవదనయై దుఃఖింపుచుండెను. వెంటనే యామె ను కాళికి బలినొసంగుటకు సన్నద్ధపడుచుండెను. అంతట నేను నాలస్యమును గావింపక, వెనుకనుండి వానిమీదికురికి కత్తితో వాని కుత్తుక నఱికితిని. ఆ కన్యక నా సాహసమునకు నాసహాయమున కచ్చెరుపడి చూచుచుండెను. అంత నా సేవకుఁడు గాకు నమస్కరించి ‘మహాత్మా మీ శక్తిసామర్థ్యము లద్భుత

ములు, ఈ క్రూర సాధువును సంహరించి లోకోపకారమును గావించితివి. నేను నీ సాహసమునకు మెచ్చితిని. నేనొక రాక్షసుడను. కాని కొన్ని కారణంబుల మూలంబుగ వీని సనుసరింపవలసి వచ్చినది. కాన నికనుండి నీవేది కోరెదవో యది కావితో'నని తెలిపెను. అందుకు ముదమంది నేను 'ఓయీ! ముందీ కన్యను రాజాంతఃపురమునకుఁ జేర్పు'మని యంటిని. కాని యా రాజకుమారి నాకు నమస్కారములొస రించి 'మహాత్మా! ఆపత్సమయంబున వచ్చి నన్నుద్ధరించిన దైవస్వరూపులు. అట్టి మిమ్మువదిలి నేను నొక్కదానను బోవుటకు సమ్మతించను. నాయందుఁ గనికరించి మీరుకూడ నాతోరం'డని యతి దీనంబుగాఁ గోరెను. అంత నేను సమ్మ తించితిని. అతఁడు క్షణములో మమ్మచటకుఁ జేర్చెను. అటఁ రాజదంపతులు దమకుమార్తె కనబడకుండుటవలన మిత చింతాసాగరమునందు మునిగి యుండిరి. అట్టి సమయంబున మమ్ముఁగాంచి వారు మిక్కిలి యానందించిరి. అంత నా రాజ కన్యక నన్నుఁజూపి జరిగిన వృత్తాంతమును జెప్పెను. అంత వారు నన్నుఁ గొంగలించుకొని యందుండుమని నన్ను బ్రతి మాలిరి. నేనట సుఖముగా కొన్నాళ్ళ రాజు గౌరవముల సందుకొనుచు, రాజకుమారి ప్రేమ సముద్రమున నోలలాడు చుంటిని.

అట్లుండ హఠాత్తుగా మాంధ్రదేశపు రాజు కళింగ దేశముపై దండెత్తెను. తలవని తలంపుగా నిల్లు జరుగుటచే కళింగ సృషతి యోడిపోయెను. అంత కళింగదేశ మాంధ్ర

రాజుల స్వాధీనమయ్యెను. అంత నా నృపతి, రాజకుటుంబమును బంధించి యాంధ్రరాజధానికిఁ గొనిపోయెను. నేను నేమి కావించుటకుఁ దోచక కళింగ రాజు కుమారీ వియోగంబున నుస్కర్తునివలెఁ దిరుగుచుఁ గొన్నాళ్ళ క్కాంధ్రరాజధానికిఁ జేరుకొంటిని. అంతట నొక సత్రమునందు విడిది గావించితిని. ఇంట్లుండ నా నృపాలుఁడు కళింగ రాజకన్యను వివాహమాడ నెంచినాడనియు, నామెకొక భూత మావేశింపుచు వివాహమున కాటంకమును జేయుచున్నదనియుఁ నా సత్రమున దెలిసికొంటిని. అదియే తగిన తరుణంబని భావించి, మాలోచించితిని.

నేనొక యోగివేషమును ధరించి కొంతమంది శిష్యులను వెంటఁ బెట్టుకొని రాజసన్నిధికిఁ బోయి, నేనొక యోగిననియు, సనేకసంవత్సరములు దపస్సుగావించి వచ్చితినినియుఁ బ్రజ్ఞోప యోగార్థము, బయలుదేరితినినియు మార్గమధ్యమున నీవు వివాహమాడ నెంచిన కనకలేఖకు భూతమేదో యావేశించిననియుఁ దెలిసికొని వచ్చితినినియు జెప్పెను. అందుకా నృపాలకుఁడనందించి నన్నా రాజకుమార్తెకు భూత నివారణ గావింపుమని చెప్పెను నేనందుకు సమ్మతించి, రెండు నెలలతఱకి దీక్షలో మునిగి పినప, నూరుబయటనున్న తటాకమునందు స్నానమును గావించి రమ్మని చెప్పితిని. అట్లు గావించిన రాజకుమారి కావేశించిన భూతము పరుగిడి నిన్ను వివాహమాడఁ గలదని పలికితిని. అందుకాతఁడు విశ్వశించి దీక్షపహించెను.

నేను నారాజు దేశాంతరమును బోయినట్లొక ప్రవా
దును ప్రబలమును గావించితిని. పిదప దీక్షముగిసిన మరునాడు
నేనా తటాకము కడకుఁబోయి దాగుకొని యుంటిని. రాజు
స్నానమాడుటకందు వచ్చెను. పిదప సతఁడు స్నానమాడుట
కందుమునిఁగెను. అదే తరుణముగా భావించి నేను వెంటనే
యందు దుమికి యతని కంతమును నులిపి సంహరించి నేను
బయటకు వచ్చితిని. మారువేషముతో వచ్చిన నన్ను
రాజుగా మంత్రులెంచి గౌరవముగా నన్నుఁ దోడ్కొని
పోయిరి. అదే దినమున కళింగ దంపతులను గనక లేఖను
బంధవిముక్తులను గావించితిని. నేనా వారలకు రహస్యముగా
నా యుదంతంబెల్ల వచించితిని. వారు మిక్కిలి యానందించిరి.
పిదప నొక శుభముహూర్తంబున మహావైభవంబున కనక
లేఖను వివాహమాడితిని. తరువాత కళింగ దేశమునకు, నాంధ్ర
దేశమునకు సథిపతినయితిని. కనకవల్లితోఁబాటు రెండు
రాజ్యంబులను బరిపాలింపుచు సుఖంబుఁను దేలుచుంటిని.
ఇంతలో సింహవర్మసహాయార్థంబయి, యిటకు వచ్చి మిమ్మం
దఱ జూడఁగలిగితిని. అన్నిటికన్న సదియే మిక్కిలి బ్రహ్మా
నందంబు గూర్చినదని మిత్రగుప్తుఁడు చెప్పెను. మిత్రు లా
కథను విని మిక్కిలి యానందించిరి. రాజవాహనుఁడు
విశ్రుతా ! నీ వొక్కడవే మిగిలితివి. ఇక నీ కథనుగూడఁ
జెప్పి మా కానందమును గూర్చుమని కోరెను. అంత నా విశ్రు
తుఁడు దనకథను వారల కిట్లు చెప్పఁ బ్రారంభించెను.

విశ్రుతుని కథ

రాజకుమారా! నిన్ను ననేక ప్రదేశంబుల వెదుకుచుఁ జివరకు వింధ్యాటవికిఁ జేరితిని. అట నొక నూతిలో దిగి బయటకు వచ్చుటకు వీలుపడక బాధపడుచున్న నొక ముదుసలివానిని, వానికొఱకై విలపించుచున్న యొక బాలకునిఁ గాంచితిని. అంతట నేను నా ముదుసలికిఁ జేయూత నొసఁగి రక్షించితిని. అంత సతఁ డానందించి తన యుదంతమును నాతో నిట్లు పచియింపఁ దొడఁగెను. 'అయ్యా! యీ బాలుఁడు విదర్భరాజగు అనంతవర్మ తనయుఁడు. అనంతవర్మ భోగలాలసుఁడై యుండఁగా, విరోధిరాజైన అశ్మకిరాజాతని నెదురించి సంహరించెను. మహారాణి, రాకుమార్తె మంజవాదిని నాతనికి బందీలయిరి. విశ్వాసపాత్రుఁడయిన యొక వృద్ధమంత్రి యీ బాలుని నెట్లో తప్పించి నాకప్పగించి సురక్షిత స్థానమునకుఁ జేర్చుమని కోరెను. అందుకు నేను సమ్మతించి యీ కార్యభారమును శిరముపైఁ దాల్చితిని. కాన నిందు నాకు మీకు సాయమును గావింపుఁ' డని ప్రార్థించెను. నేను సందుకు సమ్మతించి సహాయ మొనరింతునని వాగ్దానమును గావించితిని.

ఇంతలో నొక కలకలము మాకు వినిపించెను. నేను వారి నందుండ నియమించి, యటకుఁ బోయితిని. చండవర్మ సోదరుఁడు ప్రచండవర్మ విదర్భకు సైన్యసమేతుఁడయి పోవుచున్నట్లును, అనంతవర్మ సహోదరుఁడు మిత్రవర్మ విదర్భను నాక్రమించినట్లు గూడఁ దెలిసికొంటిని. అంతట నేను నచ్చటి

నివాసులుగా నున్న కొంతమంది గోయవారిని సైన్యముగాఁ జేసికొని విదర్భకుఁ జేరితిని. అంతట నేను రహస్యముగా కోటయందుఁ బ్రవేశించి సమయమును గనిపెట్టి మిత్రవర్మను, ప్రహారవర్మను సంహరించితిని. పిదప నా రాణికి నామె కుమారుని నప్పజెప్పి నా విషయమును దెలియఁజేసితిని. పిదప వృద్ధమంత్రిఁ గలిసికొని నావిషయమునుఁ జెప్పి, యతని సహాయము మూలముగా నశ్వకరాజును నెదురించి సంహరించితిని. అంతట నేను శత్రునిర్మూలనమును గావించి, అనంతవర్మ కుమారుఁడగు భాస్కరవర్మను రాజుఁ గావించితిని. ఇట్లు గావించినందులకు రాణి మనంబులరి తన కుమార్తెయగు మంజువాదినిని నాకిచ్చి వివాహమును గావించెను. భాస్కరవర్మ బాలుఁడగుటచే నతనికిఁ జేదోడుగా నుండి రాజ్య రక్షణభారమును వహించితిని. ఇంతలో సింహవర్మకు సహాయార్థమై వచ్చి మీ దర్శనభాగ్యమును బొందఁగలిగితి'నని సుశ్రుతుఁడు దన కథను ముగించెను.

స్నేహితులందఱొకర్నిమించి యొకరు తమ ప్రజ్ఞా ప్రభావంబులు గలిగియుండి దేశాధిపతులయి యుండుటవలన వారి కథలు విని రాజలోకము మిక్కిలి యానందించెను. ఈలోపున మాళవరాజున దాసువర్మ మరల వచ్చి, పుష్పద్యును బంధించినట్లు వార్త మిత్రులందరికిఁ దెలిసియా దేశంబునఁ దమ సైన్యంబులతోఁ గోట ముట్టడించిరి. అంతట దాసువర్మ గర్వచుంతరించి, వారితో మైత్రి గావించుటకు సిద్ధపడెను. అంతట నాతఁడు దన కుమార్తెయగు నవంతి

సుందరిని నొసఁగి మహా వైభవముగా వివాహమును గావించెను. పిదప మిత్రులెల్లరందుఁగలిసికొని మిక్కిలి యానందముతోఁగాలమును గడిపిరి.

కుమారులందఱు మాళవదేశంబునఁ జేరిరని చారమూలంబున రాజహంసుఁ డాలించి తనయొద్దకు రమ్మని కబురు జేసెను. అంతట వారెల్లరు తమ తమ భార్యలతో జననీ జనకులతో సచ్చటికిఁ జేరి గురువయిన వామదేవుని దర్శించి తమ తమ వృత్తాంతంబులం జెప్పి. యానందింపఁ జేసి తదాశీర్వాదములను బొందిరి. పిదప రాజహంసునికి మిక్కిలి సంతోషమును గూర్చిరి. పిదప రాజకుమారులెల్లరు సేనాసమేతులయి మగధపై దండెత్తిరి. అంతట నీ వార్తను విని విరోధిరాజు లా మగధను వీడిపోయిరి. మగధ సులభముగా స్వాధీనమయ్యెను.

ఒక శుభముహూర్తంబున రాజహంసుఁడు సపరివారముగా మగధకుఁజని. యధారీతిగాఁ దనరాజ్యమును బాలింపఁ దొడగెను. యువరాజుగా రాజహంసుని గావించెను. మిత్రులెల్లరు వారి వారి రాజ్యములను సుఖవంతముగా నేలుచు, మగధ కండగా నిలిచి. పిదప రాజహంసుఁడు వారి సహాయము మూలమున రాజసూయ యాగమును గావించెను.

ఆనాటి ప్రజలు రామరాజ్యంబునుగూడ మఱచిరి.

శుభం !

శ్రీమద్రామాయణము

66

Bci

విజ్ఞాన వికాసాలకు

చదవండి !

చదివించండి !!

పంచతంత్ర కథామాల

మిత్రలాభము	1 భా.	రు 0	63
మిత్రభేదము	2 భా.	0	63
విగ్రహము	3 భా.	0	63
సంది	4 భా.	0	63
అసంప్రేక్ష్య కారిత్యం	5 భా.		

బాల కథామాల

ఎవరు గొప్ప	1 భా.	0	63
సిందుబాదు	2 భా.	0	63
దేవుడి వరాలు	3 భా.	0	63
బుడుంగ్	4 భా.	0	63
మాంత్రికుడు	5 భా.	0	63

జయంతి పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ-2.

BCF

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA111B135
పుస్తకం పేరు	దశకుమార చరిత్ర
తారీఖు	26/10/24
ముందు అల్ప	yes
వెనుక అల్ప	yes
మొత్తం పేజీలు	71
పెద్ద పైకా పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	ci, Bci, 66
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	VedaNathi
పేజీలు విడదీసినది	VedaNathi
స్కాన్ చేసినది	Haseem
పరిశ్ల చేసినది	pragathi
పేజీలు పరిశూనినది	
ప్రెంట్‌ింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిష్కరి	900D